

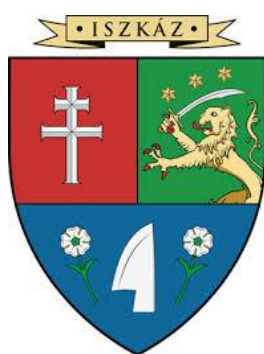
Megbízó: Iszkáz Község Önkormányzata
Kiscsősz Község Önkormányzata
Kispirit Község Önkormányzata
Nagypirit Község Önkormányzata

Tervező: KASIB Mérnöki Manager Iroda Kft.
1191 Budapest, Ady Endre út 32-40.

Tsz.: 2478

KASIB

mérnöki
manager
iroda

ISZKÁZ, KISCŐSZ, KISPIRIT ÉS NAGYPIRIT

TELEPÜLÉSRENDEZÉSI ESZKÖZEI

TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ

A 21/2022. (VIII.12.) sz. határozat 1. számú melléklete

2022. június hó

ALÁÍRÓLAP

MEGBÍZÓ:

Iszkáz Község Önkormányzata
8493 Iszkáz, József Attila utca 3.

Kiscsősz Község Önkormányzata
8494 Kiscsősz, Kossuth utca 47.

Kispirit Község Önkormányzata
8496 Kispirit, Kossuth út 3

Nagypirit Község Önkormányzata
8496 Nagypirit, Kossuth utca 42.

TERVEZŐ:

KASIB Mérnöki Manager Iroda Kft.
Cím: 1191 Budapest, Ady Endre út 32-40.
Képviseli: Tikos Gergő ügyvezető

IRÁNYÍTÓ TERVEZŐ:

Sin Emília
vezető településrendező tervező
településmérnök
városép. - városgazd. szakmérnök
TT/1 01-4657, TR 01-4657

Surinya Dóra
geográfus

TÁJRENDEZÉS, ZÖLDFELÜLET,
KÖRNYEZETVÉDELEM:

Koprda Ildikó
okl. táj- és kertépítésmérnök
K 01-5171, TK 01-5171, TR 01 5171

Beregi Zsófia
tájrendező és kertépítő mérnök

ALTERVEZŐK

KÖZLEKEDÉS:

Farkas László
okl. településmérnök
TT 01-6199

Farkas László

KÖZMŰVEK:

KÉSZ Közmű és Energetikai Tervező Kft.
1016 Budapest, Naphegy utca 26.

Hanczár Zsoltné
okl. gépészmérnök,
okl. városépítési szakmérnök
TE, TH, TV-01-2418

Hanczár Zsoltné

RÉGÉSZET:

Dr. Tankó Károly
régész, örökségvédelmi szakértő
OKM 289-5/2008

Tankó Károly

TARTALOMJEGYZÉK

TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ

BEVEZETÉS.....	5
MEGALAPOZÓ MUNKARÉSZEK ÖSSZEGZÉSE.....	6
1. KIINDULÓ ADATOK.....	6
1.1. A településrendezési eszközök készítéséhez szükséges társadalmi, gazdasági és környezeti adatok meghatározása	6
2. A HATÁLYOS KONCEPCIÓ FŐ ELEMEI	12
3. SWOT ANALÍZIS	13
TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ.....	30
1. JÖVŐKÉP.....	30
1.1. A települések jövőképe a társadalmi, gazdasági, táji, természeti és épített környezetre vonatkozóan.....	30
1.2. A települések jövőképe a térségi szerepükre vonatkozóan	32
1.3. A településfejlesztés alapelveinek és fontosabb eszközeinek rögzítése	32
1.3.1. A településfejlesztési alapelvek	32
1.3.2. A településfejlesztés fontosabb eszközei	33
2. CÉLOK.....	35
2.1. A jövőkép, az átfogó célok, a stratégiai célok és a részcélok kapcsolata.....	35
2.2. A települések átfogó fejlesztését szolgáló célok meghatározása	36
2.3. Részcélok és a beavatkozások meghatározása	36
3. A CÉLOKHOZ KAPCSOLÓDÓ SZAKTERÜLETI JAVASLATOK	56
3.1. A célokhoz kapcsolódó szakterületi fejlesztési-rendezési javaslatok.....	56
3.2. A fejlesztési célok értelmezése az egyes településrészekre.....	60
3.3. A meghatározott területigényes elemek alapján, javaslat a műszaki infrastruktúra fő elemeinek térbeli rendjére	60
4. A MEGVALÓSÍTÁS ESZKÖZEI ÉS AZOK NYOMONKÖVETÉSE	63
4.1. A koncepció megvalósítását szolgáló eszköz- és intézményrendszer	63
4.2. Javaslat a koncepció és a változások nyomon követésére, a felülvizsgálat rendjére..	65

BEVEZETÉS

Előzmények, a településfejlesztési koncepció készítésének folyamata

Iszkáz, Kiscsősz, Kispirit és Nagypirit községek önkormányzatai, Dabrony, Kolontár, Nagyalásony, Pusztamiske, Somlóvecse és Vid önkormányzatai mellett, Kt. határozatban döntöttek új településrendezési eszközeiknek, a Településszerkezeti Terv (TSZT) és Helyi Építési Szabályzat (HÉSZ), valamint a Településfejlesztési Koncepció (TFK) elkészítésének szükségességéről, a településrendezési eljárás elindításáról.

A tíz község új településfejlesztési koncepciójának, illetve településszerkezeti tervének és helyi építési szabályzatának elkészítésével a községek önkormányzatai a KASIB Mérnöki Manager Iroda Kft.-t bízta meg.

2019. decemberében elkészült a tíz településre vonatkozó Megalapozó vizsgálat Helyzetfeltáró, helyzetelemző és helyzetértékelő munkarésze. Ebben feldolgozásra kerültek az országos, megyei és a korábbi községi anyagok. Elkészültek a különböző szakági vizsgálatok egyebek mellett a demográfia, a gazdaság, az önkormányzati gazdálkodás, az épített környezet, a táj- és környezetvédelem, az infrastruktúra és a közlekedés szakterületeken.

A Településfejlesztési Koncepció elkészítésének kezdetekor megtörtént a tíz község három külön településcsoportba történő felosztása, melynek alapján a Dabrony – Nagyalásony – Somlóvecse – Vid, az Iszkáz – Kiscsősz – Kispirit – Nagypirit, valamint a Kolontár – Pusztamiske településcsoportokra vonatkozóan három TFK került megalkotásra. A csoportosítás alapját a települések szomszédos elhelyezkedése mellett a községek hasonló társadalmi, gazdasági, illetve táji, természeti adottságai, tulajdonságai adják, amelyek meghatározzák a közös fejlődés lehetséges irányvonalait is.

A megalapozó vizsgálat eredményeinek ismeretében a települések vezetőivel, valamint a vezetők és civil, gazdasági szervezetek, illetve lakossági véleményformálók között lefolytatott beszélgetéseket, "együttgondolkodást" követően elkészült a fejlesztési irányok tervezete, amelyet az önkormányzatok előzetesen megismertek és a továbbtervezés alapjául alkalmasnak tartottak.

A jelen, Iszkáz, Kiscsősz, Kispirit és Nagypirit községekre vonatkozó TFK dokumentum összefoglalja a tíz településre vonatkozó Megalapozó vizsgálat helyzetfeltárás és a helyzetelemzés munkarészeinek következtetéseit, benne a problémákat és az értékeket, a településfejlesztést befolyásoló külső és belső tényezőket. Mindezt, általánosságban a négy településre, valamint a településekre külön-külön vonatkozó, SWOT analízisek teszik képletszerűbbé, illetve szemléletesebbé.

A TFK-t a "Jövőkép" c. fejezet, a községek általános jövőképének megfogalmazása vezeti be, ezt a célrendszer egyes elemei közötti összefüggések taglalása, majd az átfogó és a részcélok rendszerének bemutatása és kifejtése követi. Ezt követően bemutatásra kerülnek a célokhoz kapcsolódó szakterületi javaslatok. Végül a megvalósítás eszközeire és azok nyomon követésére vonatkozó elképzelések következnek tekintve, hogy a települések nem készítenek integrált településfejlesztési stratégiát.

A Kormány 2012-ben megalkotta a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről szóló 314/2012. (XI. 8.) Korm. rendeletet, amelyben új elvárásokat, követelményeket támasztott a településfejlesztési dokumentumokkal és a településrendezési eszközökkel szemben, egy összefüggő folyamat egymásra épülő állomásaiként kezelve azokat. A jelen településfejlesztési koncepció a 314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet 2. melléklete alapján készült.

MEGALAPOZÓ MUNKARÉSZEK ÖSSZEGZÉSE

1. KIINDULÓ ADATOK

1.1. A településrendezési eszközök készítéséhez szükséges társadalmi, gazdasági és környezeti adatok meghatározása

A jelen dokumentum alapját képező Megalapozó vizsgálat a 314/2012. (XI. 8.). Korm. rendelet által előírt tartalmi követelményeknek megfelelően készült el. A tíz településre vonatkozó vizsgálatok a Központi Statisztikai Hivatal népszámlálási és tájékoztatási adatbázisának, illetve az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer adatainak, a Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság és az illetékes Földhivatal által megküldött adatok felhasználásával, valamint önkormányzati adatszolgáltatás és tájékoztatás segítségével készültek. A Megalapozó vizsgálat tartalmaz minden olyan társadalmi, gazdasági és környezeti adatot, amely a településrendezési eszközök elkészítéséhez szükséges. Az adatbázis az elkerülhetetlen adatfrissítéssel menet közben megújítható.

Településhálózati összefüggések, térségi kapcsolatok,

A vizsgált tíz település a **Közép-dunántúli régióban, Veszprém megye** nyugati részén található **a Devecseri járásban**. A tíz község három csoportban helyezkedik el, a megyeszékhelytől, Veszprémtől átlagban 52 km-re, a fővárostól pedig átlagosan 159 km-re találhatóak. A községek szomszédságában összesen 22 település található, amelyek a Devecseri járáshoz, a Vas megyei Celldömölki járáshoz, a Pápai járáshoz, az Ajkai járáshoz, illetve a Sümegi járáshoz tartoznak.

A településeket **viszonylag jó megközelíthetőség** jellemzi, **bár egyik községnek sincsen közvetlen főúti kapcsolata**. A legkönnyebben Kolontár és Pusztamiske érhető el. A vasúti közlekedést tekintve **a községek egyike sem rendelkezik vasúti megállóhellyel**. A települések közül a legészakabbra fekvő községek lakóinak kell a legnagyobb utat megtenni, hogy elérjék a legközelebbi vasúti összeköttetést.

Az országos és térségi tervekkel való összefüggések, településrendezési tervi előzmények

Az OTrT országos területfelhasználás rendszerében a tíz település egyaránt erdőgazdálkodási térség, mezőgazdasági térség, települési térség és vízgazdálkodási térség területfelhasználási kategóriákba sorolt.

A települések területét az Országos Területrendezési Terv (MATrT) mellékleteiben meghatározott **térségi övezetei közül az országos ökológiai hálózati elemek övezetei, a kiváló termőhelyi adottságú szántóterület övezete és az erdők övezete érinti.**

A 15/2019.(XII.13.) ök. rendelettel jóváhagyott Veszprém Megye Területrendezési Tervének (VMTrT) térségi övezetei közül a magterület, az ökológiai folyosó övezete, a pufferterület övezete közül csak Somlóvecse és Vid nem érintett. A kiváló és jó termőhelyi adottságú szántóterület övezetével Iszkáz, Kiscsász, Kispirit és Nagypirit érintett. Erdőövezettel és erdőtelepítésre javasolt terület övezetével az összes település érintett. Tájképvédelmi terület övezete Vid területén nem került lehatárolásra. Vízminőség védelmi terület övezete Dabronyt, Kolontárt, Nagyalásonyt és Pusztamiskét érinti. Az ásványi nyersanyagvagyon-terület övezetével Kolontár és Pusztamiske érintett.

A VMTrT térségi területfelhasználás rendszerében mind a tíz település települési térség, erdőgazdálkodási térség, mezőgazdasági térség, vízgazdálkodási térség kategóriákba sorolt, ezen felül Kolontáron, Pusztamiskén, Nagyalásonyon sajátos területfelhasználású térség is meghatározásra került.

Az erdőgazdálkodási térségben az **erdőterület területfelhasználási egységet** a térséget lefedő erdők övezetére vonatkozó szabályok szerint kell kijelölni, az elkészült vizsgálatok alapján megállapítható, hogy **Nagyalásony és Kispirit hatályos településrendezési tervei nem felelnek meg** ebben a tekintetben. Ugyanakkor megállapítható, hogy az érintett településeken a VMTrT kijelölt erdőgazdálkodási térsége a művelési ág szerinti, tényleges erdőállományoknál, kataszteri erdőknél, továbbá még a településrendezési tervekben lehatárolt erdő területfelhasználású területeknél is nagyobb területeket fednek le, melyek jellemzően művelt szántókat érintenek. Ugyanakkor a mezőgazdasági térség aránya jóval kisebb a településen a ténylegesen ekként hasznosított területeknél.

A tíz település közül Dabrony, Iszkáz, Kispirit, Kolontár, Nagyalásony, Nagypirit, Somlóvecse és Vid rendelkezik hatályos településrendezési eszközökkel. **Kiscsász** esetében az addig **hatályos Helyi Építési Szabályzatot 2018 őszén hatályon kívül helyezték. Pusztamiske nem rendelkezik településrendezési eszközökkel.** Dabrony hatályos településrendezési dokumentumai 2007-ben készültek el (2010-ben a HÉSZ módosításra került), Iszkáz és Kiscsász hatályos tervei 2008-ban kerültek megalkotásra, Kolontár esetében az addig hatályos településrendezési dokumentumok 2012-ben kerültek módosításra, míg Kispirit és Nagypirit, illetve Nagyalásony, Somlóvecse és Vid hatályos tervei 2009-ben készültek el.

A hatályos tervek a községek belterületének nagy részén **falusias lakóterületet** jelölnek, **csupán Nagyalásony esetében** rögzít a Településszerkezeti Terv és a Belterületi Szabályozási Terv **kertvárosias lakóterületet**. A legtöbb település esetében **tartalék lakóterületek** is feltüntetésre kerültek. Gazdasági területeket a legtöbb község esetében csak a külterületen jelölnek a hatályos tervek, Dabrony, Kispirit és Kolontár esetében a belterület szélén is történtek kijelölések. Minden település belterületén találkozhatunk beépítésre szánt, **különleges besorolású területekkel**, amelyek a legtöbb esetben a temető és a sportpálya, sportterület területe. További különleges terület Iszkázon a turisztikai terület, Kispiriten a szennyvíztisztító területe, Kolontáron a rekreációs terület, a bánya, a szennyvíztisztító és a hulladéklerakó területe, Nagyalásonyban a bánya területe és a turisztikai terület, Nagypiriten a szennyvíztisztító területe és Viden a szabadidőpark területe.

Társadalmi adatok

Az összesen 28 települést számláló Devecseri járás települései között a **népességet és a népsűrűséget tekintve majdnem minden vizsgált település a járási átlag alatt marad**. 2017-ben Kolontáron volt a legmagasabb a lélekszám (655 fő), melyet sorrendben Nagyalásony (420 fő), Pusztamiske (388 fő), Dabrony (381 fő), Iszkáz (317 fő), Nagypirit (246 fő), Vid (120 fő), Kiscsősz (92 fő), Somlóvecse (57 fő) és Kispirit (51 fő) követtek. Bár országosan csak 1980 után kezdődött meg a népességszám csökkenése, **a vizsgált tíz település nagy részét 1920-tól napjainkig folyamatos és jelentős népességfogyás jellemzi**. A legjelentősebb mértékben Kiscsőszön és Somlóvecsén csökkent a népesség száma, míg a másik végletet Kolontár jelenti ahol, egyedül a települések között, növekedett a népességszám a vizsgált időszakban.

A községek nagy részének korfája és öregedési mutatójuk is a Magyarország, sőt majd egész Európa társadalmára jellemző **előregedés** képét mutatja. A „legfiatalosabb” korösszetételű községek Pusztamiske és Vid, míg a legkevésbé „fiatalos” települések Nagypirit, Iszkáz és Kiscsősz. A népmozgalom 2000 és 2017 közötti alakulását vizsgálva, megállapítható, hogy az érintett időszak nagy részében **a halálozások száma minden községben meghaladta az élveszületések számát, illetve több ember hagyta el a településeket, mint ahányan érkeztek**. Ennek következtében a vizsgált időszakban minden községben népességfogyás zajlott. **Amennyiben nem következik be jelentős változás az eddigi folyamatokban, a községek népességszámának további csökkenése várható.**

A vizsgált települések nagy részén jelentősen csökkent a lakások száma is. A tíz település közül, a lakónépesség számának megfelelően, Kolontáron található a legtöbb lakás, míg Somlóvecsén a legkisebb a lakásállomány nagysága. Figyelembe véve a lakásállomány megújulásának hiányát a tíz településen, illetve az utóbbi időszakra jellemző csökkenő lakosságszámot, a községekben **a lakások számának további csökkenése várható a jövőben**.

A települések társadalmának csoportjai között megvan az átjárhatóság, **jelentősebb konfliktusok nem alakultak ki a községek társadalmában**.

A községek esetében számtalan olyan pozitív tényező említhető, amely a települési identitást erősíti. Az itt élők **aktív hagyományőrző tevékenységükkel** meglehetősen sokat tesznek a helyi népi kultúra, néphagyományok, szokások továbbörökítéséért. A tíz településen igen **magas a hagyományőrző szervezetek száma**. Ezen egyesületek szorgalmas munkájának is köszönhető, hogy a településeken **több olyan intézmény is található, amely a népi kultúra bemutatását emeli a középpontba**. Ilyen Somlóvecsén a Tájház, Kispiriten a kovácműhely-múzeum és Kiscsőszön az Interaktív Faluház, illetve a közelmúltban megnyílt Hunyor Népi Kézműves Alkotóház. Szintén kiemelkedő szerepük van a hagyományőrzésben a településeken **nagy számban megrendezett hagyományőrző rendezvényeknek**.

A községekben átlagban a lakosság viszonylag jelentős része, 6 %-a vallja magát valamely nemzetiségi, illetve etnikai kisebbség tagjának. Ez az arány azonban markáns különbségeket rejt, míg Kiscsősz és Kispirit esetén egy lakos sem számolt be kisebbségi kötődésről, addig Viden és Pusztamiskén magas volt ezen lakosok aránya. **A településeken a legnépesebb kisebbségi csoport a cigányságé, őket követik a németek** és az egyéb kisebbséghez tartozók csoportja. A vallási megoszlást tekintve elmondható, hogy Kispirit és Nagypirit kivételével minden vizsgált településen a **római katolikusok** képviseltették magukat messze a legnagyobb arányban. **Kispiriten és Nagypiriten a reformátusok** képviselik a legnépesebb csoportot.

Gazdasági adatok

Bár a tíz település az ország egyik legfejlettebb régiójának, a Közép-Dunántúli régiónak a része, **a meglehetősen gyenge gazdasági teljesítményű Devecseri járás részeként a megye jóval gyengébb gazdasági potenciállal rendelkező részét képezik.** Ennek legfőbb okai **a versenyképességet döntően befolyásoló tényezők** (pl. az elérhetőség, a munkaerő képzettsége, az idegenforgalmi ágazat jelentősége) **relatív kedvezőtlen helyzetében** keresendők. Bár az utóbbi időszakban jelentősen javult **a községek képzettségi helyzete,** ugyanakkor az **még mindig nagyságrendekkel kedvezőtlenebb az országos mértéknél.** Az idegenforgalmi ágazatot szemlélve elmondható, hogy bár sem a községek, sem pedig környezetük nincs híján az idegenforgalmi szempontból kedvező adottságoknak, **az idegenforgalmi ágazat** megyei összehasonlításban **meglehetősen alacsony szintű fejlettséget mutat.** A községek vendéglátási infrastruktúrája alapvetően a helyiek igényeit elégíti ki, a településeknek alacsony a turisztikai vonzereje. A tíz település közül, az idegenforgalmi lehetőségek kihasználását tekintve leginkább Kiscsősz és Nagyalásny tűnik ki. Mindemellett a tíz település domborzati viszonyai, egységes karaktere, nyugalma, harmonikus tájba illeszkedése, aktív hagyományőrző tevékenysége, összekapcsolva a térség turisztikai attrakcióival, **jó alapot adnak az idegenforgalmi ágazat fejlesztéséhez.**

A szóban forgó települések történetének jelentős részében **a mezőgazdaság játszotta a legfontosabb szerepet** a lakosság életében. A XX. század közepén a községek tágabb környezetében található nagyobb településeken is az ipari ágazatok folyamatos előretörése volt megfigyelhető, a népesség jelentős része távolabb, nagyobb településeken vállalt ipari munkát a bányákban és üzemekben. A rendszerváltás után a vizsgált községekben is megindult a szolgáltató szektor erősödése, a gazdaság terciarizálódása. Ugyanakkor **a terciarizálódás mértéke** a szóban forgó települések legtöbbje esetében **mindmáig elmarad az országos mértéktől.**

2001 és 2011 között **a legtöbb községben jelentősen csökkent az ingázók aránya.** Ugyanakkor a tíz település közül **egyedül Kiscsőszön és Kispiritén vannak többségben a helyben dolgozók az ingázókkal szemben.** Az ingázók jelenlegi aránya, Kiscsősz és Kispirit kivételével, meglehetősen magas értéket mutat a községekben.

A településen foglalkoztatottak száma 2011-ben Kispiritén és Somlóvecsén volt a legalacsonyabb, míg a legtöbb munkahellyel Nagyalásny és Kolontár bírt. A településen foglalkoztatottak között majdnem minden vizsgált községben a helyi foglalkoztatottak voltak többen. Ugyanakkor 2001-hez képest **a legtöbb vizsgált település esetében csökkent a helyi foglalkoztatottak aránya a települések munkahelyein.**

A működő vállalkozások számának alakulását tekintve megállapítható, hogy **2000 és 2017 között** a Devecseri járás településein átlagban minimálisan növekedett **a működő vállalkozások száma,** míg a vizsgált települések közül **Kispirit és Nagyalásny kivételével minden községben növekedés volt tapasztalható.** Ugyanakkor a vizsgált községek ebben a tekintetben a járási **mezőny közepén, illetve utolsó negyedében helyezkednek el.**

A legtöbb vizsgált községben az országos viszonyokkal megegyezően a terciér szektorban működik a legtöbb vállalkozás, ez alól Kispirit és Pusztamiske jelentenek kivételt, hiszen előbbiben a primer, utóbbiban pedig a szekunder szektorban tevékenykedik a legtöbb gazdasági szervezet. Ugyancsak a szolgáltató szektor jelentős szerepét mutatja foglalkoztatottak gazdasági szektorok szerinti megoszlása, Kolontár és Vid kivételével az összes község esetében a terciér szektorhoz kötődik a legtöbb foglalkoztatott. **Az országos arányokhoz viszonyítva** ugyanakkor

a szolgáltató szektor gyengébb szerepe figyelhető meg, hiszen a vizsgált települések mindegyikén jelentősen magasabb az országosnál a primer szektorban foglalkoztatottak aránya (5 %).

Az utóbbi időszakban a vizsgált települések közül Kispirit kivételével minden község vonatkozásában pozitív kép bontakozik ki előttünk, hiszen a vizsgált időszak alatt növekedett a vállalkozások száma a településeken. Ugyanakkor a vizsgált települések mezőnye a **vállalkozássűrűséget**, illetve a vállalkozások számát tekintve kettészakad, míg **Dabrony, Iszkáz, Kiscsősz, Kolontár, Nagyalásny és Nagypirit erősebb gazdasági potenciált mutat, addig Kispirit, Pusztamiske, Somlóvecse és Vid jóval gyengébb gazdasági erőt képvisel.**

2017-ben a vizsgált tíz településen összesen 125 vállalkozás működött. A legtöbb gazdasági szervezettel Dabrony bír, míg a legkevesebbel Kispirit és Somlóvecse. A legtöbb vállalkozás az **Építőipar** ágban működött, de jelentős a **Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat, a Feldolgozóipar**, illetve a **Kereskedelem, gépjárműjavítás** ágban tevékenykedő vállalkozások száma is. Bár a tíz településen összességében a szolgáltató szektorhoz kötődik a legtöbb gazdasági szervezet, a községek legtöbbszörében nem ebben, hanem az ipari szektorban tevékenykedik a legtöbb vállalkozás. **A vizsgált tíz település vállalkozásainak esetében a stabil működés, illetve a gazdaságfejlesztési elképzelések megvalósítása, a saját anyagi források szűkössége miatt, szinte kizárólag külső forrásoktól függ.**

Művi értékvédelem

A községekben **négy országosan védett művi érték** található, mégpedig Iszkázon Nagy László szülőháza, Kiscsőszön a Római katolikus templom és Nagypiriten egy lakóépület, valamint a Református templom. A műemlékek mellett minden településen található legalább egy **helyi védelem alatt álló épület, építmény, alkotás**. Iszkázon a klasszicista kastély, Kiscsőszön a Mária szobor, míg Kispiriten 9 db (5 lakóház, a Református templom, a Harangláb, az Emlékmű, valamint a volt kovács műhely), Nagypiriten pedig 8 db (5 lakóház, az Általános iskola, a Református parókia és az Emlékmű) érték élvez helyi védelmet. A fentiekén túl Nagypiriten **helyi területi védelem** alatt állnak a Rákóczi, a Petőfi, valamint a Kossuth utcák, településközpontjához közelebb eső szakaszai. A fentiekén kívül a települések gazdagok további, **helyi védelemre méltó épületekben, építményben, valamint egyéb értékekben** (többek között településszerkezeti elemek, utcaképek, közterületi alkotások, építészeti jegyek). A községek közigazgatási területén **összesen 42** nyilvántartott, ismert, illetve újként azonosított **régészeti lelőhely** található, melyek közül 12 Iszkáz, 15 Kiscsősz, 6 Kispirit, 9 pedig Nagypirit területén fekszik.

A községek rendelkeznek **Településképi Arculati Kézikönyvvel (TAK)** és **Településképi Rendelettel (TKR)**. Ezen dokumentumok megfelelő **garanciákat biztosítanak az épített és természeti értékek megfelelő védelemre. Ugyanakkor kiemelkedően fontos a TAK és TKR jelentőségének, fontosságának tudatosítása a lakosságban.**

Iszkáz, Kiscsősz, Kispirit és Nagypirit értékeinek számbavételében és a figyelem ráirányításában fontos szerepe van a településeken működő **értéktörző, hagyományörző közösségeknek, szervezeteknek és intézményeknek. Az értéktörző szemlélet alakításában kiemelt szerepe van az önkormányzatoknak.** A települési értékek megőrzése, bemutatása mind az identitástudat, összetartozás érzés fejlesztése, mind pedig idegenforgalmi szempontból kiemelt figyelmet érdemel.

Környezeti és tájszerkezeti adatok

A négy település Veszprém megye nyugati részén, a **Somló hegy szomszédságában** fekszik. A vizsgált települések közül Nagypirit és Kispirit a **Marcal-völgy kistáj része**, Kiscsász és Iszkáz **Pápa-Devecseri-síkhöz** tartozik.

A települések a **Marcal vízgyűjtőterületébe** esnek, Kispirit kivételével felszíni vizekben gazdag területek. Nagypirit közigazgatási területén a **Kamondi-csatorna és a Fövenyes-árok**, Kiscsászön és Iszkáz nyugati közigazgatási határán a **Hunyor-patak** halad keresztül, Iszkáz belterületétől keletre pedig a **Szalóki-patak** található.

A térség mezoklimája **mérsékelt hűvös és mérsékelt nedves**. Viszonylag kevesebb a napsütéses órák száma, a csapadék eloszlása egyenletesnek mondható. Az éves csapadékmennyiség 650-700mm között változik.

A négy település két kistáj területén helyezkedik el. A természetes vegetációban felfedezhetők a **sík- és dombvidéki fajok képviselői**, emellett a vízrajzi adottságoknak köszönhetően változatos élőhelyek alakulhattak ki.

A **Marcal-völgy kistájhoz** tartozó területeken a potenciális erdővegetációk a keményfás ligeterdők, égerligetek, fűz- és égerlápok, melyek a fakitermeléssel szinte megszűntek. A lefolyástalan területeken nagy kiterjedésű fátlan élőhelyek alakultak ki, itt gyakoriak a **mészkedvelő üde láprétek, a magassásosok és a zombékosok**.

A megmaradt erdei növényzetben a ligeterdei fajok jellemzőek. A nedves területek jellemző társulása a **nyúlfarkfüves láprét és a gypjasmagvú sásos**. Előforduló élőhelyek a mocsárrétek, a harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet, a folyómenti bokorfüzesek, kékperjés rétek és az ürmöspuszták.

A **Pápa-Devecseri-sík** potenciális erdőterület, de elszigetelten gyepek is előfordulhattak. A klímazonális vegetációtípus az üde lombdőlő, ami a területen főként gyertyános tölgyeseket jelent. A vízfolyások mentén **puha- és keményfa ligetek** jöttek létre. A kibukkanó pliocén homokon és kavicsos **cseres-tölgyesek** voltak jellemzőek a kistáj délkeleti részén.

Az ember tájalakító tevékenységének köszönhetően az erdők jelentősen átalakultak. A sovány talajokon **legelőket** hoztak létre. Az erdőirtásnak és a legeltetésnek köszönhetően nagy kiterjedésű füves puszták alakultak ki. Az állatállomány csökkenése után a legelők helyére erdőfenyőt és akácot telepítettek.

Előforduló élőhelyek az őshonos fafajú keményfás jellegtelen erdők, a gyertyános-kocsánytalan tölgyesek, a jellegtelen száraz-félszáraz gyepek.

A vizsgált települések természetes társulásait az antropogén hatások jelentősen átalakították. Napjainkban az állatvilág tekintetében főként a tenyésztett haszonállatokról, illetve háziállatokról beszélhetünk. Fontos azonban megemlíteni, hogy a vidéki térségekben a gyepek és az erdők számos értékes állatfajnak biztosítanak élőhelyet. Emellett sok élőlény, mint például a szegélykedvelő állatfajok élettere a szántóföldekhez is köthető.

Kiscsász, Kispirit és Nagypirit területének nagy részét a hagyományos tájhasználatból fakadóan **mezőgazdasági területek** foglalják el. Kispirit és Nagypirit nagy kiterjedésű, **összefüggő gyepterületei** tájképileg és természetvédelmi szempontból is értékesek. Kiscsászön **szántó területek dominálnak**, gyümölcsös nem jellemző a településeken. **A három település erdőszűrsége az országos átlag alatt marad.**

Iszkáz területhasználatában a **szántóterületek részaránya a legmagasabb**, melyek Iszkáz lakóterületét mintegy körbe veszik. A rétek, legelők jellemzően a patakok mentén húzódnak, az erdő művelési ágú földrészletek aránya az országos átlag körüli.

Természeti értékek

A településeken magas a mezőgazdasági művelés alatt álló területek aránya. A szántók kialakításának céljából történt erdőirtások és gyepek feltörése már az elmúlt évszázadokban jelentősen csökkentette a természeti területek méretét. A térségben természetvédelmi, ökológiai szempontból legnagyobb jelentősége a természetes és természetközeli állapotú gyepeknek, vízfolyás menti nedves területeknek, erdőterületeknek van.

A településeken található védettségek az alábbi táblázatban kerültek összefoglalásra:

		Iszkáz	Kiscsősz	Kispirit	Nagypirit
Ex lege védett területek	Láp	-	-	+	+
Natura 2000 területek		-	+	+	+
Országos Ökológiai Hálózat	Magterület	-	-	+	+
	Pufferterület	-	+	+	+
Tájképvédelmi terület övezete		+	+	+	+
Érzékeny természeti terület		-	+	+	+

Ex lege védett láp területek találhatók Nagypirit közigazgatási területének északi és nyugati területein, Kispiriten a település észak-nyugati csücskében. Kispirit, Nagypirit és Kiscsősz települések észak, észak-nyugati területei a **Natura2000 hálózat** részei.

Nagypirit közigazgatási területének harmada, Ny-i és ÉNy-i oldalának gyepes területei lefedettek a Natura2000 területek által, míg Kispiritnek az északi részei, mely a település közigazgatási területének 17 %-át teszi ki, Kiscsősznek csupán ÉNy-i sarka érintett 3 ha-on. A három települést a Marcal-medence elnevezésű HUBF20015 kóddal jelölt, kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (kjtT) érinti.

Országos Ökológiai Hálózat részét képező területek

- **Kispirit** – magterületként jelöltek a település északi gyepterületei. Puffer övezetbe tartoznak a belterülettől közvetlen északra fekvő szántók.
- **Nagypirit** - magterületként jelölt a külterület nyugati és északi gyepes része, egészen a belterület széléig. A település déli részén található összefüggő erdő puffer övezetbe sorolt.
- **Kiscsősz** – a település észak-nyugati sarkában található szántó területek soroltak puffer övezetbe.

A **Tájképvédelmi terület övezete** Kiscsősz, Kispirit és Nagypirit esetében szinte teljesen megegyezik az Ökológiai Hálózat által érintett területekkel. Iszkáz közigazgatási területének déli részén az összefüggő erdőfolt keleti sávja tartozik az övezetbe.

2. A HATÁLYOS KONCEPCIÓ FŐ ELEMEI

Iszkáz, Kiscsősz, Kispirit, illetve Nagypirit községekre vonatkozóan még nem készült Településfejlesztési Koncepció.

3. SWOT ANALÍZIS

A megalapozó vizsgálatok alapján készültek el a négy település, valamint külön-külön a települések erősségeire, gyengeségeire, lehetőségeire és a fejlődést akadályozó veszélyekre vonatkozó SWOT - analízisek. Jelen analízisek összegző előkészítése fontos része a koncepció kialakításához vezető útnak. A következő lépés a fejlesztési fő irányok meghatározása volt, amelynek megelőző önkormányzati véleményeztetése következtében került sor a koncepció kidolgozására.

Társadalom és humán infrastruktúra

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
A négy település vonatkozásában	
➤ Régre visszanyúló történelmi múlt ➤ Az itt élők mindennapjaival szorosan összefonódó mezőgazdasági tevékenységek, termelő életforma ➤ A termelő életformához kapcsolódó paraszthagyományok, gazdag népművészet (népzene, néptánc, kézművesség), a hagyományörzés kitüntetett szerepe (nagy számú aktív hagyományörző egyesület, helyi hagyományörző rendezvények és intézmények, helyszínek) ➤ Intenzív társadalmi, civil és kulturális élet, amelynek fontos színterei az intézmények és a rendezvények ➤ Jelentősebb konfliktusok nem alakulnak ki, nincsen szegregátum és szegregációval veszélyeztetett terület sem ➤ A vallás erős szerepe ➤ A szomszédos települések közötti együttműködésre való törekvés megléte ➤ Közművelődési intézmények jelenléte, kulturális és közművelődési lehetőségek ➤ Közös Önkormányzati Hivatal működése ➤ Közintézményeket érintő fejlesztések megvalósulása, további fejlesztési elképzelések	➤ Az országos folyamatnál már jóval korábban, a 20. század elején meginduló folyamatos és jelentős mértékű népességfogyás, amely napjainkig tart ➤ Előregedő társadalom, minden térségi szintnél magasabb öregedési mutató (a száz 0-14 éves állandó lakosra jutó 60 éven felüli állandó lakos száma) ➤ Negatív népmozgalmi folyamatok (halálozások száma > születések száma, kitelepülők száma > betelepülők száma) ➤ Csökkenő számú és romló helyzetű lakásállomány, a lakásépítések hosszú távú elmaradása, lakatlan lakások magas aránya, viszonylag rossz komforthelyzet, magas átlagéletkor ➤ Helyben csak igen korlátozott számban és kapacitással rendelkezésre álló humán közszolgáltatások ➤ A magasabb fokú közszolgáltatások igénybevétele miatt utazási kényszer (leginkább Devecserre és Ajkára), amely gépjármű nélkül nehézségekbe ütközik a tömegközlekedés hiányosságai miatt ➤ Nem működik bölcsődei, óvodai és iskolai intézmény sem (kivéve Iszkázon a Biztos Kezdet Gyerekház), így a gyermekeknek többek között Bobára, Csöglére és Kertára kell átutazniuk ➤ Az intézményi fejlesztések ellenére vannak még elavult, leromlott állagú közintézmények

ISZKÁZ vonatkozásában	
➤ A katolikus vallás igen erős szerepe ➤ Biztos Kezdet Gyerekház működése ➤ Több közművelődési intézmény jelenléte, kulturális és közművelődési lehetőségek a Faluház és Könyvtár intézményében, valamint a Nagy László Emlékházban	➤ Erősen tagolt, szétszórta belterület, amely a település többközpontúságát eredményezi
KISCŐSZ vonatkozásában	
➤ A katolikus vallás igen erős szerepe ➤ A hagyományőrzés kitüntetett szerepe, kiemelkedő az Élő Forrás Hagyományőrző Egyesület, aktív és sikeres tevékenységével ➤ Több hagyományőrzést a középpontba állító helyszín és intézmény, népszerű hagyományőrző rendezvények a településen (Interaktív Faluház, Hunyor Népi Kézműves Alkotóház, Pajtafesztivál), további fejlesztési elképzelések a hagyományőrzés jegyében	➤ A népességfogyás hatására 100 fő alá csökkent a község lélekszáma
KISPIRIT vonatkozásában	
➤ A református vallás igen erős szerepe ➤ A kovácmesterséget bemutató kovácműhely-múzeum működése a településen ➤ Tervben van egy falumúzeum kialakítása	➤ A népességfogyás hatására 100 fő alá csökkent a község lélekszáma ➤ A fiatalabb lakók nagy része nem vesz részt a település társasági életében, nem aktív tagjai a közösségnek ➤ Sok a külföldi tulajdonú, leromlott állagú ingatlan a községben
NAGYPIRIT vonatkozásában	
➤ A református vallás igen erős szerepe ➤ Közintézményeket érintő fejlesztések megvalósulása a közelmúltban (pl. Kultúrház, orvosi rendelő), amellyel növekedett az ellátás színvonala	➤ Sok a romos állapotú ingatlan, melyeket tulajdonosaik elhagytak

LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
A négy település vonatkozásában	
➤ A népességmegtartó erő növelése, elsősorban a fiatalok helyben tartásával, amellyel megállítható a népességfogyás és stabilizálható a népességszám ➤ A népességmegtartó erőt növelhetik a közintézményeket érintő fejlesztések (korszerűsítés, bővítés), amellyel emelhető az ellátás színvonala	➤ Amennyiben nem következik be jelentős változás az eddigi népesedési folyamatokban, a népességszám további csökkenése várható ➤ A társadalom elöregedése folytatódhat ➤ A lakásépítések, illetve felújítások elmaradásával tovább romlik a lakásállomány helyzete, amellyel bekövetkezhet egyes területek

➤ Közös, összevont bölcsődei intézmény létrehozása, amely a települések együttműködésének erősítése mellett jelentősen növelheti a népességmegtartó erőt is ➤ A közös értékekre (hagyományok, vallás fontossága) építve a közös szervezésű rendezvények számának növelése, új rendezvények életre hívása ➤ Közös terv kidolgozása a lakatlan lakások hasznosítására a tulajdonosok bevonásával	szlömösödése, hosszabb távon pedig szegregátumok kialakulása ➤ A humán közszolgáltatások korlátai rontják a helyiek elégedettségét, csökkentik a települések népességmegtartó erejét
ISZKÁZ vonatkozásában	
➤ Elsősorban Nagy László munkásságára építve közös kulturális programok, rendezvények szervezése a szomszédos településekkel ➤ A település tagoltságának oldása, funkcionális faluközpont kialakítása	➤ A település tagoltságának feloldása nélkül jelentős nehézségekbe ütközik a helyi közösség, a társadalmi együttműködések erősítése
KISCŐSZ vonatkozásában	
➤ A tervben lévő, hagyományőrzést a középpontba állító fejlesztési elképzelések megvalósításával tovább növelhető a község, már jelenleg is igen erős kulturális szerepe	➤ Amennyiben nem következik be jelentős változás az eddigi népesedési folyamatokban, a népességszám további csökkenése várható, fennáll az elnéptelenedés veszélye
KISPIRIT vonatkozásában	
➤ A falumúzeum kialakítása erősíti a településen a hagyományőrző tevékenységet, amely a közösségépítésben is jelentős szerephez juthat ➤ Kapcsolatfelvétel a külföldi tulajdonosokkal az épületek állagjavításának, esetleg eladásának érdekében	➤ Amennyiben nem következik be jelentős változás az eddigi népesedési folyamatokban, a népességszám további csökkenése várható, fennáll az elnéptelenedés veszélye ➤ Ha nem sikerül bevonni a fiatalabb lakókat a közösségi életbe, úgy nagyobb az esély a településről való elköltözésnek
NAGYPIRIT vonatkozásában	
➤ Kapcsolatfelvétel a romos épületek tulajdonosaival az épületek állagjavításának, esetleg eladásának érdekében	

Gazdaság

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
A négy település vonatkozásában	
➤ Gazdaságilag erős regionális környezet ➤ A lakosság javuló képzettségi helyzete ➤ Az ingázók arányának stagnálása, csökkenése ➤ A helyben foglalkoztatottak nagy része helyi munkavállaló ➤ Jelentősen csökkenő munkanélküliség ➤ Régre visszanyúló mezőgazdasági termelő hagyományok, meglévő tudásbázis és infrastruktúra ➤ Helyi mezőgazdasági termelés erősödése, helyi termékek előállítása (pl. zöldség, gyümölcs, sajt) ➤ Idegenforgalmi szempontból kedvező adottságok (pl. kiterjedt erdők és vizes élőhelyek, nyugodt és harmonikus falusias környezet, aktív hagyományörzés) ➤ Törekvések a turizmus fejlesztésére, folyamatban vagy tervben lévő idegenforgalmi fejlesztések	➤ A gyenge gazdasági teljesítményű Devecseri járás részeként Veszprém megye gazdaságilag jóval gyengébb területéhez tartoznak ➤ A versenyképességet döntően befolyásoló tényezők relatív kedvezőtlen helyzete (főúti kapcsolat hiánya és nehézségekbe ütköző tömegközlekedés, kedvezőtlen képzettségi helyzet, alacsony fejlettségű idegenforgalmi ágazat) ➤ A legtöbbször magasabb bevételi forrást jelentő szolgáltatási jellegű ágazatok jelentősége alacsonyabb az országos mértéknél ➤ A vendéglátás infrastruktúrája hiányokat mutat ➤ A vállalkozások számának stagnálása, minimális emelkedése ➤ A járási átlag alatt van a működő vállalkozások száma ➤ A helyi vállalkozások korlátozott anyagi lehetőségei, külső forrásoktól (pl. uniós támogatásoktól) való függés ➤ Az ingázók viszonylag magas aránya, komoly utazási nehézségeik ➤ Az önkormányzatok szűkös anyagi mozgástere, külső forrásoktól (pl. uniós támogatásoktól) való függés ➤ Gazdasági program hiánya ➤ Hiányzó önkormányzati lakásvagyon
ISZKÁZ vonatkozásában	
➤ A vállalkozássűrűséget tekintve a járás élmezőnyéhez tartozik a község ➤ Az utóbbi időszakban növekedett a gazdasági szervezetek és ezzel párhuzamosan a munkahelyek száma is ➤ Idegenforgalmi szempontból kedvező adottságok megléte (pl. Nagy László Emlékház, felújított klasszicista kastély) ➤ Szálláshelyek a településen ➤ Tervben lévő és már megvalósult idegenforgalmi fejlesztések (pl. rendezvényter tervezett kialakítása a Nagy László emlékház környezetében,	➤ Az utóbbi időszakban növekvő és jelenleg meglehetősen magas ingázási mérték ➤ Viszonylag kevés nyertes pályázat kötődik a település szereplőihöz ➤ Mivel a klasszicista kastély magántulajdonban van, bizonytalan és korlátozott a bevonás lehetősége a turizmusfejlesztésbe

kereskedelmi szálláshelyek kialakítása Felső Iszkázon)	
KISCŐSZ vonatkozásában	
➤ A vállalkozássűrűséget tekintve a járás élmezőnyéhez tartozik a község ➤ Az utóbbi időszakban jelentősen növekedett a munkahelyek száma a településen ➤ A foglalkoztatottak kevesebb, mint a fele jár el másik településre dolgozni ➤ Több lábon álló gazdaság, mind a három gazdasági szektor jelentős szerepet képvisel ➤ Számos nyertes pályázat kötődik a település szereplőjéhez, jelentős összegű támogatások szolgálták a község fejlődését ➤ Idegenforgalmi szempontból igen kedvező adottságok, értékek, főként az aktív és sikeres hagyományőrzésnek köszönhetően ➤ Interaktív Faluház és Hunyor Népi Kézműves Alkotóház, mint vonzó turisztikai értékek ➤ Népszerű, az ország minden tájáról és az országhatáron túlról is látogatókat vonzó Pajtafesztivál ➤ Szálláshelyek a településen ➤ További tervben lévő idegenforgalmi fejlesztések (pl. Élő Forrás Hagyományfalu kialakítása, ennek keretében számos tervben lévő fejlesztési projekt, az ifjúsági szálláshely bővítése)	➤ Az utóbbi időszakban változatlan maradt a gazdasági szervezetek száma ➤ A község munkahelyein jelentősen csökkent a helyi foglalkoztatottak aránya
KISPIRIT vonatkozásában	
➤ A foglalkoztatottak kevesebb, mint a fele jár el másik településre dolgozni ➤ Nagyobb kapacitású szálláshely működése a településen ➤ Tervben lévő és már megvalósult idegenforgalmi fejlesztések (pl. a településen található tó kikotrása a tó és környezetének, egyebek mellett turisztikai hasznosításának céljával, tervben lévő falumúzeum és szálláshely)	➤ Kevés vállalkozás működik a településen, amellyel a járási mezőnynek is a végén helyezkedik el a község ➤ A vállalkozássűrűséget tekintve a település a sereghajtókhoz tartozik a járásban ➤ A mezőgazdasági szektor egyeduralmával gyakorlatilag egy lábon álló gazdaság jellemzi a települést ➤ Viszonylag kevés nyertes pályázat kötődik a település szereplőjéhez ➤ A külföldiek tulajdonában lévő földek jelentős része nincsen művelve hosszú évek óta

NAGYPIRIT vonatkozásában	
➤ Az utóbbi időszakban számottevően növekedett a működő vállalkozások száma a településen ➤ A vállalkozássűrűséget tekintve a járás élmezőnyéhez tartozik a település ➤ Több lábon álló gazdaság, mind a három gazdasági szektor jelentős szerepet képvisel ➤ Sikeresen folyik a településen egyebek mellett állattartás, kézműves sajtkészítés, illetve zöldség és gyümölcsstermesztés, feldolgozás ➤ Tervben van egy agrárlogisztikai bázis kialakítása pályázati forrásból ➤ Számos községbeli az önkormányzat szociális szövetkezet formájában foglalkoztat, ezzel folyamatos munkalehetőséget biztosítva számukra ➤ 8 db szálláshely kialakítása is tervben van a községben, melyeket magánkialakítással kívánnak megvalósítani	➤ A gazdasági szervezetek számának emelkedése ellenére csökkent a településen a munkahelyek száma ➤ Az utóbbi időszakban növekedett az ingázás mértéke, a foglalkoztatottak több mint kétharmada másik településre jár dolgozni ➤ A belterületen, a lakó és intézményi ingatlanok közvetlen szomszédságában is folyik nagyobb volumenű állattartás

LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
A négy település vonatkozásában	
➤ Településenkénti vagy közös gazdasági program megalkotása, amelyben rögzíthetők a gazdaság élénkítését szolgáló reális célok és feladatok ➤ Vonzó vállalkozói környezet megteremtése, új gazdasági szervezetek letelepedésének az ösztönzése (pl. az önkormányzat vállalkozásbarát magatartása, adókedvezmény, infrastrukturális fejlesztések, fiatalok vállalkozóvá válásának a segítése, a munkavállalók képzettségi helyzetének javítása) ➤ Az idegenforgalmi potenciál kiaknázása, a turizmus mint húzóágazat fejlesztése a települések együttműködésére alapozva, a turisztikai attrakciók összekötésével ➤ Térségi gazdasági együttműködések ösztönzése (pl. közös feldolgozóüzem kialakítása)	➤ A képzettségi helyzet javulásának elmaradásával a települések lakói még inkább versenyhátrányba kerülnek a munkaerőpiacon, ami tovább ronthatja a települések egészségének versenyképességét is ➤ A kedvező idegenforgalmi adottságok kihasználásának elmaradásával, az ágazat fejlesztése nélkül a turizmus nem tud a települések gazdaságának húzóágazatává válni, ami igen jelentősen rontja a gazdaság erősödésének esélyeit ➤ A vállalkozói környezet javítása nélkül a gazdasági szervezetek számának további stagnálása, akár csökkenése várható ➤ A települések közötti együttműködések elmaradásával jóval korlátozottabbak a települések gazdaságfejlesztési lehetőségei

➤ A meglévő tudásbázisra és infrastruktúrára alapozva az önkormányzatok saját mezőgazdasági termelő tevékenységének a kialakítása, erősítése, amellyel a bevételszerzés mellett munkahelyteremtésre is lehetőség nyílik ➤ A pályázati lehetőségek folyamatos figyelemmel kísérése mellett az önkormányzatok törekvése a saját források növelésére, amellyel csökkenthető a külső forrásoktól való függés	➤ Az önkormányzatok saját bevétel növekedésének elmaradása a külső forrásoktól való további függést, kiszolgáltatottságot eredményez
ISZKÁZ vonatkozásában	
➤ A Nagy László Emlékház környezetében tervezett rendezvényter kialakítása és a nemrég kialakított kereskedelmi szálláshelyek jelentősen hozzájárulhatnak az idegenforgalmi infrastruktúra fejlődéséhez ➤ A kastély tulajdonosával történő kapcsolatfelvétellel és együttműködéssel a kastély nyújtotta idegenforgalmi lehetőségek kihasználásra kerülhetnek	➤ Az ingázási mérték további növekedésével a község egyre inkább alvótelepüléssé válik ➤ Jelentős gátat szabhat a település fejlődésének, ha nem sikerül növelni a nyertes pályázatok számát ➤ Amennyiben nem sikerül a kastély tulajdonosával együttműködő kapcsolatot kialakítani, úgy ez a jelentős érték nem vonható be a turizmusfejlesztésbe
KISCŐSZ vonatkozásában	
➤ Az Élő Forrás Hagyományfalú tervezett kialakítása tovább erősítheti a község kulturális szerepét a térségben és jelentősen hozzájárulhat a turizmus további fejlődéséhez is	➤ Amennyiben elmarad a vállalkozások számának bővülése, az jelentős gátat szab a gazdaság fejlődésének és az önkormányzati bevételek növekedésének ➤ Pályázati forrásoktól való függés erősödése
KISPIRIT vonatkozásában	
➤ A tóban és környezetében rejlő turisztikai potenciál kiaknázása, annak fejlesztése, a meglévő szálláshely fejlesztése, valamint a falumúzeum és az új szálláshely tervezett kialakítása jelentősen hozzájárulhatnak az idegenforgalmi infrastruktúra fejlődéséhez a településen ➤ Kapcsolatfelvétel a külföldi földtulajdonosokkal a területek megművelésének ügyében	➤ Amennyiben elmarad a vállalkozások számának bővülése, úgy a település gazdasági ereje és az önkormányzati bevételek sem növekedhetnek érdemben ➤ A mezőgazdasági szektor kizárólagos dominanciája, a gazdaság egy lábbon állása jelentős veszélyeket rejt magában, hiszen ha ez a szektor nehézségekkel küzd, akkor az egész településnek is súlyos gazdasági nehézségekkel kell szembenéznie ➤ Jelentős gátat szabhat a település fejlődésének, ha nem sikerül növelni a nyertes pályázatok számát

NAGYPIRIT vonatkozásában	
➤ Az agrárlogisztikai bázis kialakítása tovább erősítheti a község mezőgazdasági szektorát, akár térségi jelentőséget adva a településnek ➤ A 8 db tervben lévő szálláshely kialakítása jelentősen hozzájárulhat az idegenforgalmi infrastruktúra fejlődéséhez a településen ➤ A későbbiekben a belterületi állattartás szabályainak a meghatározása, a lakó és intézményi területek védelmében	➤ Az ingázási mérték további növekedésével a község egyre inkább alvótelepüléssé válik ➤ A lakó és intézményi ingatlanok közvetlen szomszédságában folytatott nagyobb volumenű állattartás jelentős konfliktusforrás a lakók és az önkormányzat, valamint az állattartók között

Táj- és természetvédelem, tájhasználat

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
A négy település vonatkozásában	
➤ A települések változatos táji-, természeti adottságokkal rendelkeznek ➤ Kiemelkedő tájképi megjelenés, a Somló közelsége ➤ A Marcal menti ökológiailag értékes kiterjedt gyepes területekhez, vizes élőhelyekhez csatlakozóan helyezkednek el a települések ➤ A védett lápterületek és Natura2000 területek értékes természeti területei az Országos Ökológiai Hálózat részei ➤ Nagypirit, Kispirit, Kiscsősz és Iszkáz község területén is találhatóak tájképvédelmi szempontból értékes, országosan is tájképvédelmi terület övezetként lehatárolt területek ➤ Minden település területén találhatóak táji értékek, egyedi tájértékek ➤ Nagyarányú, összefüggő, jó minőségű, művelt mezőgazdasági területek mind a négy településen jellemzőek ➤ A településeken magas az átlagosnál jobb minőségű szántóterületek aránya ➤ Nagypiriten és Kispiritén a rétek és legelők aránya kiemelkedően magas ➤ Művelésből kivett területek alacsony aránya ➤ Mező-és erdőgazdasági táj beépítetlen jellege	➤ A gazdag természeti, táji értékek bemutatásának hiánya ➤ Összefüggő, szélereziónak kitett mezőgazdasági területeken mezővédő fásítások hiánya ➤ Védett területeken megjelenő inváziós növényfajok, helyenként tájidegen társulások
ISZKÁZ vonatkozásában	

➤ Iszkáz erdőszűrségének aránya magasabb az országos átlagnál	➤
KISCŐSZ vonatkozásában	
➤ Kiscsősz északi felén kisebb kiterjedésű részeket érint a Marcal-medence Natura2000 terület	➤ Kiscsőszön az erdőterületek kiterjedésének alacsony volta
➤ Natura2000 területek értékes természeti területei az Országos Ökológiai Hálózat részei	
KISPIRIT vonatkozásában	
➤ A Marcal menti ökológiailag értékes kiterjedt gyepes területekhez, vizes élőhelyekhez csatlakozóan helyezkedik el a település	➤ Az erdőterületek kiterjedésének alacsony volta
➤ Ex lege védett láp területek fekszenek Kispirit észak-nyugati területein.	➤ Védett területeken megjelenő inváziós növényfajok, helyenként tájidegen társulások
➤ A település északi felén kisebb kiterjedésű részeket érint a Marcal-medence Natura2000 terület	
➤ A védett lápterületek és Natura2000 területek értékes természeti területei az Országos Ökológiai Hálózat részei	
➤ A rétek és legelők aránya kiemelkedően magas	
NAGYPIRIT vonatkozásában	
➤ A Marcal menti ökológiailag értékes kiterjedt gyepes területekhez, vizes élőhelyekhez csatlakozóan helyezkedik el a település	➤
➤ Ex lege védett láp területek fekszenek Nagypirit északi és nyugati területein	
➤ A település területének nagy része, ÉNy-i oldalának gyepes területei a Natura2000 területek által lefedettek	
➤ A védett lápterületek és Natura2000 területek értékes természeti területei az Országos Ökológiai Hálózat részei	
➤ A rétek és legelők aránya kiemelkedően magas	
➤ Fennmaradt hagyományos tájhasználat. legeltető állattartás	

LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
A négy település vonatkozásában	
➤ Értékes természeti környezet védelme, megőrzése az utókornak, környezeti nevelésben betöltött szerep erősítése ➤ Táji- és természeti értékek bemutatásának fejlesztése, természetvédelmi érdekeket szem előtt tartó ökoturisztikai szerepének erősítése, a fejlesztési elképzelések kidolgozása és megvalósítása ➤ Ökológiai gazdálkodás és a környezettudatos mezőgazdaság ösztönzése, fejlesztése ➤ Hagyományos mezőgazdasági tájhasználati formák fenntartása és támogatása, harmonikus tájgazdálkodás kialakítása ➤ Természetközeli erdőterületek megtartása és védelme ➤ Az ökológiai és természetvédelmi szempontból értékes területek megőrzése és támogatása a településrendezés eszközeivel ➤ Mező-és erdőgazdasági táj beépítetlen jellegének megőrzése ➤ Térségi arculat kialakítása ➤ Erdőterületek, mezővédő tájfasítások megőrzése, erdősávok, fasorok telepítése	➤ A település tájképi egységének, harmóniájának megbomlása ➤ Kihasztnátlanok maradnak a táji adottságok ➤ A települési szinten a természeti és ökológiai szempontból értékes területek védelmének tudatosítása elmarad ➤ Természeti értékek degradálódása ➤ A kiterjedt legelők hagyományos tájhasználatának elmaradása ➤ Védett területeken a megfelelő tájhasználat és kezelés elmaradásával az inváziós növényfajok, tájidegen társulások terjedéséhez járul hozzá ➤ A mezőgazdasági területek intenzív hasznosításával, a mezőgazdasághoz kapcsolódó egyéb gazdasági tevékenység megjelenésével a környezeti terhelés növekedése ➤ Elavult, környezetszennyező mezőgazdasági technológiák alkalmazása ➤ Mezőgazdasági tevékenység során fokozott vegyszerhasználat ➤ Összefüggő, erdősávokkal nem tagolt mezőgazdasági táblák esetében erózió negatív hatása, helytelen gazdálkodás okozta termőréteg csökkenése
KISPIRIT vonatkozásában	
➤ Védett természeti értékekkel harmóniában a turizmus (természetjáró, kerékpáros, lovas) fejlesztése, potenciál kihasználása	➤ A települési szinten a természeti és ökológiai szempontból értékes területek védelmének tudatosítása elmarad
NAGYPIRIT vonatkozásában	
➤ Még fennmaradt gyepgazdálkodás eltűnőben lévő hagyományának a közös legeltetésnek „falulegelőnek” formája megőrzendő ➤ A Nagypirit Kamondi-csatorna komplex természeti értékeket tekintetbe vevő vízrendezése, kapcsolódó területek rendezése ➤ Védett természeti értékekkel harmóniában a turizmus (természetjáró, kerékpáros, lovas) fejlesztése, potenciál kihasználása	➤ Kamondi –csatorna vízrendezésének elmaradása a területek hagyományos tájhasználatának korlátot szab ➤ A kiterjedt legelők hagyományos tájhasználatának elmaradása

Zöldfelületek

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
A négy település vonatkozásában	
➤ Rendezett intézménykerti zöldfelületek ➤ A településeken a lakóházak kertjei, udvarai rendezettek, ápoltak	➤ A településeket átszövő, koncepcionális zöldfelületi rendszer hiánya ➤ A falvak közlekedési útjai mentén hiányos, vegyes összetételű és eltérő korú fákból álló telepítések jellemzők
ISZKÁZ vonatkozásában	
➤ A településen több jó állapotú, rendezett zöldterület található ➤ A településnek van sportpályája	➤ Több meglévőként jelölt közpark zöldfelületként nem funkcionál ➤ A sportpálya nem megfelelően karbantartott, hiányosan berendezett
KISCŐSZ vonatkozásában	
➤ A településen a lakóházak kertjei, udvarai különösen rendezettek, ápoltak ➤ Kiscsászon egy meglévő, rendezett zöldterület található ➤ Rendezvények alkalmával több magánkert is megnyitnak a látogatók számára	➤ Alacsony a településrendezési eszközökben kijelölt zöldterületek aránya ➤ A településnek nincs sportpályája
KISPIRIT vonatkozásában	
➤ Kispiritén egy meglévő, rendezett zöldterület található ➤ A kovácsműhely környezete parkosított	➤ Alacsony a településrendezési eszközökben kijelölt zöldterületek aránya ➤ A településnek nincs sportpályája
NAGYPIRIT vonatkozásában	
➤ Nagypiritnek egy kijelölt zöldterülete van ➤ A településnek rendezett sportpályája van	➤ Alacsony a településrendezési eszközökben kijelölt zöldterületek aránya ➤ A meglévőként jelölt közkert nem funkcionál

LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
A négy település vonatkozásában	
➤ A kijelölt zöldterületek kiépítése, közparki fejlesztése, új zöldterületek kijelölése ➤ Kiépített zöldterületek felújítása ➤ Közhatalmatú zöldfelületek változatos funkcióval való megtöltése, rekreációs lehetőségek bővítése ➤ Szabadtéri közösségi terek kialakítása ➤ Egységes arculat alapján történő zöldfelület-fejlesztés ➤ Egységes fásítási program megvalósítása	➤ Meglévő zöldfelületek fejlesztésének elmaradása, degradációja, használati értékük csökkenése ➤ Zöldfelületek fejlesztése alárendelt szerepet kap a közmű és közlekedési fejlesztéshez képest
ISZKÁZ vonatkozásában	
➤ A településen zöldfelület szempontjából több potenciális fejlesztési terület található	➤ Potenciális zöldfelületek fejlesztésnek elmaradása, (kijelölt zöldterületek), degradációja, használati értékük csökkenése
KISCSŐSZ vonatkozásában	
➤ Sportolási célú rekreációs területek kiépítése	
KISPIRIT vonatkozásában	
➤ Sportolási célú rekreációs területek kiépítése	
NAGYPIRIT vonatkozásában	
➤	➤ Potenciális zöldfelületek fejlesztésnek elmaradása, (kijelölt zöldterületek), degradációja, használati értékük csökkenése

Környezeti állapot

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
A négy település vonatkozásában	
➤ Jelentős környezetszennyező ipar nem működik a településeken ➤ A vizsgált települések előnyös tulajdonsága, hogy a nagyobb forgalmú utak elkerülik őket ➤ A belterületeket átszövő kisebb utakon az átmenő forgalom okozta zajterhelés elhanyagolható mértékű ➤ Jelentősebb ipari zajterhelést okozó üzem nem található a településeken ➤ Bányászati tevékenység a négy települést nem érinti, így ebből adódó konfliktus nem keletkezik	➤ A négy községben többnyire nagytáblás szántóföldi művelés jellemző, melyek talajvédelmi szempontból kedvezőtlenek ➤ A települések közvetlenül az őket összekötő kis forgalmú utak szennyeződésének vannak kitéve ➤ Az út menti zóldsávok a vizsgált településeken hiányosak ➤ Belterületi csapadékvíz elvezetését biztosító nyílt árokrendszer nem rendezett teljes mértékben

➤ Közműhálózat csaknem teljes körű kiépítettsége a belterületeken ➤ A településeken a kommunális hulladékok gyűjtése megoldott ➤ Nincsenek közművel nehezen ellátható külterületen lévő gazdasági területek, azok nem aprózzák fel a település külterületét ➤ A térségben uralkodó északi szélirány miatt a külterületi telephelyek nem okoznak a lakosság számára zavaró bűzhatást ➤ Mezővédő erdősávok és az utak menti vegetáció mennyiségi növekedése	➤ Rendezetlen agyaggödrök jelenléte természetvédelmi területeken ➤ A négy településen a szennyvízelvezetés sok esetben szikkasztással történik, így a talaj és felszíni, felszínalatti vizek szennyeződnek
ISZKÁZ vonatkozásában	
➤ Jelentős nagyságú erdőterületek szegélyezik a települést keleti és déli irányban ➤ A vízminőség védelmi terület védőidoma átnyúlik Iszkáz területére	➤ Iszkáz esetében találkozhatunk kisebb kiterjedésű lakóterületbe ágyazódott telephelyekkel
KISCŐSZ vonatkozásában	
➤ A település délkeleti területén kommunális hulladéklerakó rekultiválása önkormányzati cél ➤ Az Alkotóház területén már tesztüzemben működik egy biológiai szennyvíztisztító	➤ A településközpontjában álló állattartó telephely a lakosság számára zavaró bűzhatást okoz ➤ Kiscsősz területén létesített, mára lezárt települési kommunális hulladéklerakó rendezetlen, rekultivációja nem valósult meg ➤ Belterület északi részén található kamionos vállalkozás a lakosság számára zaj-és rezgésterhelés szempontjából zavaró hatású
KISPIRIT vonatkozásában	
➤ A térségben uralkodó északi szélirány miatt a telephelyek nem okoznak a lakosság számára zavaró bűzhatást	
NAGYPIRIT vonatkozásában	
➤ A napenergia hasznosítása önkormányzati szándék	➤ A település belterületén található állattartó telephely a lakosság számára zavaró bűzhatást okoz ➤ Rendezetlen agyaggödrök jelenléte természetvédelmi területeken

LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
A négy település vonatkozásában	
➤ Környezetkímélő ökológiai alapú gazdálkodás terjedése, az ehhez kapcsolódó környezetvédelmi szempontok kiemelt figyelme ➤ A mezőgazdasági és érzékeny természeti területek közelében a szennyeződések káros hatásainak megelőzése ➤ Mezővédő erdősávok és az utak menti vegetációk megőrzése és fejlesztése ➤ A települések zöldfelületi intenzitásának, arányának és biológiai aktivitásának növelésével a helyi mikroklima javítása ➤ Csapadékvíz elvezetés rendezése, a nyílt árkok felújítása ➤ Megújuló energiaforrások egyre nagyobb mértékű hasznosítása ➤ Gazdasági területek, telephelyek tájbaillesztésével kedvezőbb táji környezet létrehozása ➤ Az érzékeny területeken a kíméletes tájhasználat visszaállítása - réteklegelők - tekintetében ➤ Patakminti területeken környezetkímélő gazdálkodás folytatása ➤ A nem megfelelő minőségű szántók erdősítése ➤ Szennyvízkezelés fejlesztése	➤ Átgondolatlan és szakszerűtlen beavatkozásokkal a települések és a környező térségek vízháztartásának megváltozása, a vizes élőhelyek károsodása ➤ A földművelés során alkalmazott kémiai anyagok potenciális veszélyforrást jelenthetnek a talajra és a talajvízre ➤ A településeken jelentős a mezőgazdasági művelés miatt nagyobb arányú mezőgazdasági haszonjárművek közlekedéséből származó terhelése ➤ A növényzettel időszakosan fedett szántóföldekről, illetve burkolatlan utakról származó por diffúz légszennyezést okozhat ➤ Az illegális hulladéklerakók a talajszennyezés szempontjából problémát okozhatnak a településeken ➤ Zavaró látványt nyújtó gazdasági területek tájbaillesztésének elmaradása
KISCŐSZ vonatkozásában	
➤ A belterületen található állattartó telephely bővítése külterületi, már meglévő major telkén tervezett ➤ A volt anyagnyerő helyek (bányagödrök) kommunális hulladéklerakók rendezése, hasznosítása	➤ Kommunális hulladéklerakók, agyaggödrök rendezésének, szigetelésének elmaradása
NAGYPIRIT vonatkozásában	
➤ A volt anyagnyerő helyek (bányagödrök) kommunális hulladéklerakók rendezése, hasznosítása ➤ A napenergia hasznosításával a hagyományos energiahordozók használatának visszaszorítása	➤ Kommunális hulladéklerakók, agyaggödrök rendezésének, szigetelésének elmaradása

Közlekedési és közmű infrastruktúra

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
A négy település vonatkozásában	
➤ A települések egymáshoz közeli, szomszédos elhelyezkedése ➤ A 8-as számú főút viszonylagos közelsége (7-12 km) ➤ A vasúti összeköttetés viszonylagos közelsége (5-7 km) ➤ A közelmúltban mind a négy települést bekapcsolták, kiegészítő útvonal formájában (online módon, kitáblázás nélkül) a „Somló-Marcalmunte-Bakonyalja kétkeréken” (SMB kétkeréken) elnevezésű turisztikai kerékpáros hálózat fejlesztési projektbe	➤ a települések belső perifériás elhelyezkedése, távoli elhelyezkedés a járás-, illetve a megyeszékhelytől is ➤ Közvetlen főúti kapcsolat hiánya ➤ Közvetlen vasúti kapcsolat hiánya ➤ Nehézkes buszközlekedés, ritkás buszmenetrendekkel és átszállásokkal ➤ Hiányzó kerékpáros infrastruktúra ➤ A szennyvízelvezetés, kezelés megoldatlansága ➤ Hiányos közműellátás ➤ Felszíni vízelvezetési hiányosságok ➤ Jelentős a nem vezetékes, hagyományos energiahordozók használata, amely erősen terheli a környezetet ➤ A közvilágítás éppen csak a közlekedésbiztonsági igényeket elégíti ki
ISZKÁZ vonatkozásában	
➤ A település része a Gerence-Marcál-Rába és Somló Környéke (GEMARA SK) vidékfejlesztési egyesület által táblázással kijelölt gyalogos és kerékpáros turisztikai hálózatnak ➤ A településen 3 db üzemelő közkifolyó is rendelkezésre áll	
KISCŐSZ vonatkozásában	
➤ A település része a Gerence-Marcál-Rába és Somló Környéke (GEMARA SK) vidékfejlesztési egyesület által táblázással kijelölt gyalogos és kerékpáros turisztikai hálózatnak ➤ Kiépített közcsatorna hálózat hiányában a település egyedi megoldás alkalmazásával kívánja megoldani a szennyvízkezelést, az ezt szolgáló első szerkezetet már tesztüzembe állították a községben	
KISPIRIT vonatkozásában	
➤ Az országos mellékút a belterület északi szélét érinti csak, a belterület nagy részét így nem terheli az átmenő forgalom	➤ Megye széli, viszonylag periférikus elhelyezkedés ➤ Kevés buszjárat érinti a települést ➤ A település része ugyan a Gerence-Marcál-Rába és Somló Környéke (GEMARA SK) vidékfejlesztési egyesületnek, de a községet nem érinti

	az egyesület által táblázással kijelölt gyalogos és kerékpáros turisztikai hálózat ➤ A községben a földgázellátás nem áll rendelkezésre, így a településen igen jelentős a nem vezetékes, hagyományos energiahordozók használata
NAGYPIRIT vonatkozásában	
➤ Az országos mellékút a belterület szélén halad keresztül, a belterület jelentős részét így nem terheli az átmenő forgalom	➤ Megye széli, viszonylag periférikus elhelyezkedés ➤ Kevés buszjárat érinti a települést ➤ A községben a földgázellátás nem áll rendelkezésre, ezt a településen PB gáz telepekről induló kisnyomású elosztóhálózattal, illetve hagyományos energiahordozók igen jelentős használatával pótolják ➤ A Kamondi - csatornát jelentős vízelvezetési problémák jellemzik, a felgyülemelő vizet jelenleg nem képes elszállítani a területről ➤ Az állandó pangóvíz miatt sok területen nehézkes a kaszálás, emiatt a földtámogatásoktól is elesnek az érintett gazdák

LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
A négy település vonatkozásában	
➤ Mindenképpen lökést adhat a kerékpáros infrastruktúra fejlődéséhez, hogy kiegészítő útvonal formájában a négy települést is érinti az SMB kétkeréken turisztikai kerékpáros hálózat fejlesztési projekt ➤ A szomszédos Kamondot, Karakószörcsököt és Kertát bevonva közös kerékpárútvonal táblázással történő kijelölése ➤ Az ingázók számára külön buszok közlekedésének a megszervezése, a települések összefogásával ➤ Egyedi megoldások felkutatása és alkalmazása a szennyvízelvezetés, kezelés területén, pályázati lehetőségek figyelemmel kísérése ➤ A napenergiában rejlő lehetőségek kiaknázása, pályázati forrásból napkollektorok és napelemes	➤ A magasabb fokú (köz)szolgáltatásokat nyújtó nagyobb települések nehézkes megközelíthetősége rontja a helyiek életminőségét, a viszonylagos elzártság valós elzárkózáshoz vezethet ➤ A felszíni vízelvezetést érintő fejlesztések elmaradásával továbbra is fennáll a vízelöntés kockázata a szélsőséges csapadékesemények, a nagy intenzitású esőzések alkalmával ➤ A települések fokozottan érzékeny felszín alatti vízminőség védelmi területen helyezkednek el, ezért a szennyvízelvezetés, kezelés megoldatlansága különösen nagy kockázatot rejt magában a felszíni és felszín alatti vizek, illetve a talaj szempontjából, fennáll a talajvíz és talajszennyezés kockázata

rendszerek alkalmazása, naperőmű park(ok) telepítése ➤ A felszíni vízelvezetést érintő fejlesztések ➤ A közvilágítás minőségi fejlesztése	➤ A közvilágítás fejlesztésének elmaradásával nehézségekbe ütközhet a vagyonvédelem és a társadalmi közérzet javítása
ISZKÁZ vonatkozásában	
	➤ A kertai vízmű kút hidrogeológiai „B” védőidoma átnyúlik Iszkáz területére is. A védőidommal érintett területen a területhasznosítás lehetősége korlátozott, az arra vonatkozó előírások figyelembe vétele szükséges
KISCŐSZ vonatkozásában	
➤ Amennyiben beválik a szennyvízkezelés egyedi megoldására alkalmazott szerkezet, úgy annak széles körű használatával megoldható a községben a szennyvízkezelés régóta fennálló problémája	➤ A település belterületét érinti a vízminőség védelmi terület, ezért itt a felszín alatti vizek védelme érdekében kiemelten fontos a szennyvízelvezetés mielőbbi kiépítése
KISPIRIT vonatkozásában	
➤ Törekvés a GEMARA SK vidékfejlesztési egyesület által táblázással kijelölt gyalogos és kerékpáros turisztikai hálózathoz történő csatlakozásra ➤ Törekvés a hagyományos energiahordozók használatának a visszaszorítására, elsősorban a megújuló energiaforrások, főként a napenergia előtérbe helyezésével	➤ A település közigazgatási területén áthaladó Ajka-Szombathely 132 kV-os főelosztó hálózat oszlopokra fektetett nyomvonalát mint korlátozó adottságot kell kezelni ➤ A nem vezetékes, hagyományos energiahordozók jelentős mértékű használata miatt fokozott a községben a környezetterhelés, szennyezés, amely a helyiek egészsége szempontjából is káros következményekkel jár
NAGYPIRIT vonatkozásában	
➤ Törekvés a hagyományos energiahordozók használatának visszaszorítására, elsősorban a megújuló energiaforrások, főként a napenergia előtérbe helyezésével ➤ A Kamondi – csatorna vízelvezetési problémáinak, elsősorban pályázati forrásból történő megoldása, mederrendezéssel, meder átalakítással	➤ A település közigazgatási területén áthaladó Ajka-Szombathely 132 kV-os főelosztó hálózat oszlopokra fektetett nyomvonalát mint korlátozó adottságot kell kezelni ➤ A nem vezetékes, hagyományos energiahordozók jelentős mértékű használata miatt fokozott a községben a környezetterhelés, szennyezés, amely a helyiek egészsége szempontjából is káros következményekkel jár ➤ Amennyiben nem sikerül megoldani a Kamondi - csatorna vízelvezetési problémáit úgy, egyéb negatív hatások mellett, továbbra is jelentős anyagi károkat kell elszenvedniük az érintett földtulajdonosoknak

TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ

1. JÖVŐKÉP

A fejezetben a települések jövőképe kerül megfogalmazásra a társadalmi, a gazdasági, a táji-természeti és az épített környezetre vonatkozóan. A jövőkép értelmezése térségi szinten történik, továbbá rögzítésre kerülnek a településfejlesztési elvek és eszközök.

1.1. A települések jövőképe a társadalmi, gazdasági, táji, természeti és épített környezetre vonatkozóan

A megalapozó vizsgálat alapján megállapítható, hogy a települések akkor képesek fenntarthatóan, kiegyensúlyozottan működni hosszú távon, ha megtartják népességüket, megőrzik táji és természeti adottságaikat, kialakult településkarakterük harmóniáját, őrzik épített és ápolják szellemi örökségüket, hagyományaikat, erősítik identitástudatukat és közösségüket, bővítik és erősítik térségi kapcsolataikat és önellátásra, illetve térségi együttműködésre törekedve, lehetőségeikhez mérten bővítik a minőségi ellátások, szolgáltatások és helyi munkalehetőségek körét.

A jövőkép tömör megfogalmazása:

**ISZKÁZ, KISCŐSZ, KISPIRIT ÉS NAGYPIRIT A TÁJJAL HARMÓNIÁBAN ÉLŐ,
ÉRTÉKEIT ŐRZŐ ÉS BEMUTATÓ, NÉPESSÉGÉT STABILAN MEGTARTÓ, EGYMÁSSAL
AKTÍVAN EGYÜTTMŰKÖDŐ, ERŐS KÖZÖSSÉG**

A kívánt jövőkép eléréséhez az alábbi intézkedéseket és feladatokat végzik el:

Társadalom

- Kiemelten kezelik a népesség megtartását;
- Törekednek az ellátások, szolgáltatások, munkahelyek elérhetőségének javítására;
- Tovább fejlesztik, korszerűsítik intézményeiket;
- Emelik a nevelési és oktatási ellátás színvonalát, törekszenek a bölcsődei ellátás megoldására;
- A helyi értékekre, hagyományokra alapozva építik a közösséget;
- Tovább erősítik, bővítik a hagyományőrző tevékenységet;
- Törekednek a lakásállomány helyzetének javítására.

Gazdaság

- A hagyományok mentén megújítják a mezőgazdasági szektort, támogatják az erre épülő feldolgozó ágazatok fejlesztését;
- Javítják a munkavállalók képzettségét, versenyképességét;
- Támogató helyi vállalkozói környezetet teremtenek a településeken működő vállalkozások számára, ösztönzik új gazdasági szervezetek letelepedését;
- Segítik a helyi fiatalok vállalkozóvá válását;
- Törekszenek a térségen belüli együttműködések kialakítására, erősítésére;

- Húzóágazattá fejlesztik a falusi turizmust;
- Összekapcsolják a térség turisztikai attrakcióit.

Táji- természeti környezet

- Az értékes természeti környezetet megőrzik az utókor számára;
- A biodiverzitás megőrzését támogatja a hagyományos tájhasználati formák fenntartásával;
- A természetvédelemnek alárendelt tájhasználati formákat előnyben részesítik, a jó minőségű termőföldeket megőrzik;
- Meglévő erdőterületek védelmét biztosítják, fejlesztik;
- Biztosítják a védett és ökológiailag értékes területek fenntartását, megőrzését és védelmét
- Ösztönzik és fejlesztik az ökológiai és biogazdálkodást és a környezettudatos mezőgazdaság módszereit, a természetkímélő gazdálkodást;
- Megőrzik a külterületek beépítetlen mezőgazdasági tájképét, a táji értékek védelmében különös figyelmet fordítanak a tájba illesztésre;
- Táji- és természeti értékek bemutatásának, fejlesztésének támogatása turisztikai szempontból.

Zöldfelület-fejlesztés, környezetvédelem

- A szabadidő helybeli eltöltésére és a közösségi élet színteréhez változatos lehetőségeket megteremtik;
- Programokat dolgoznak ki, rendezvényeket szerveznek a környezettudatos szemlélet és életmód ösztönzésére;
- Átfogó zöldfelület-fejlesztési program megfogalmazása a belterület, elsősorban közterületi zöldfelületeinek minőségi javítására, mennyiségi fejlesztésére, egységes arculat megteremtésére (közparkok kialakítására, fasorok telepítésére);
- A kiváló táji adottságokra alapozóan a rekreációs lehetőségek bővítése;
- A Kamondi csatorna és a csatlakozó területek rendezésére komplex vízrendezési tervet dolgoznak ki, továbbá a kapcsolódó gyepes területek használatára és javítására;
- A környezet adottságaiban rejlő lehetőségek felhasználásával a megújuló energiahordozók szélesebb körű használatára való törekvés, naperőmű park létesítése;
- A felhagyott kommunális hulladéklerakók mielőbbi rendezését és rekultivációját szorgalmazzák.

Épített környezet

- Megbecsülik és védik épített örökségük értékeit, a településeik jellegzetes, karakteres épületeit, egyéb értékeit (látkép, népi jegyeket hordozó épületek, templomok, természeti értékek);
- Megőrzik az egyedi településszerkezeti karaktereket (nagyságrend, tömegformálás, utcakép);
- Tudatosan formálják a településképet, és törekszenek a településük harmonikus működését elősegítő területhasználat kialakítására;

- Folyamatosan tájékoztatják a lakosságot a Településképi Arculati Kézikönyv és a Településképi Rendelet változásairól, tudatosítják az értékek megőrzésének fontosságát és módját.

Településmenedzsment

- Szoros partnerséget építenek a helyi civil és gazdasági élet szereplőivel, különösen a település jövőjét, versenyképességét, lehetőségeit érintő kérdésekben;
- Együttműködést kezdeményeznek és folyamatosan fent is tartják az együttműködési hajlandóságot a térségi településekkel, járási szereplőkkel;
- Aktívan formálják a településekről alkotott külső képet, erősítik Iszkáz, Kiscsász, Kispirit és Nagypirit jó hírét;
- Kialakítják és működtetik a helyi társadalom és gazdaság fejlődését biztosító intézményrendszert, és ennek megfelelően alakítják a minőségi helyi közszolgáltatások körét.

1.2. A települések jövőképe a térségi szerepükre vonatkozóan

Bár a települések az ország egyik legfejlettebb régiójának, a Közép-Dunántúli régiónak a részei, a versenyképességet döntően befolyásoló tényezők (legfőképpen az elérhetőség, a munkaerő képzettsége és az idegenforgalmi ágazat fejlettsége) relatív kedvezőtlen helyzete miatt a megye jóval gyengébb gazdasági potenciállal rendelkező részét képezik.

A helyi gazdaság és a térségi szerep erősödésének kulcsa a remek adottságok kiaknázásában, a versenyképesség javításában, a négy település közötti és a térségi együttműködések kialakításában, megerősítésében és folyamatos fenntartásában rejlik. Iszkáz, Kiscsász, Kispirit és Nagypirit számára nyugodt, harmonikus falusias jellege, vonzó és karakteres táji környezete, igen aktív hagyományőrző tevékenysége és nagy múltú mezőgazdasági szektora aktív, településeken belüli és térségi együttműködésekkel társulva, erős hajtóerőként szolgál többek között a térségi kulturális szerep erősödéséhez, a községekben működő vállalkozások erősödéséhez, új gazdasági szervezetek letelepedéséhez, a mezőgazdasági szektor és a feldolgozóipar további erősödéséhez, illetve a falusi turizmus húzóágazattá fejlődéséhez. Mindezek a helyi munkahelyek számának emelkedéséhez, a gazdaság erősödéséhez, a térségi szerep növekedéséhez vezetnek.

1.3. A településfejlesztés alapelveinek és fontosabb eszközeinek rögzítése

1.3.1. A településfejlesztési alapelvek

Kezdeményező településfejlesztési és -irányítási szemlélet kialakítása, megerősítése: ennek lényege, hogy az önkormányzat elébe megy a várható eseményeknek, kihívásoknak, és ezáltal egy tudatosabb programalkotási, fejlesztési folyamatot indít el.

Belső egyetértés a fejlesztési irányokban és prioritásokban: az elv alapvető feltétele a községek és közvetlen környezetüknek politikai-, szakmai- és civil szervezeteinek, vállalkozásainak széleskörű együttműködése, és a fejlesztési elképzelések kapcsán kialakított konszenzusa. Ennek hiányában nem valósíthatóak meg még a legjobban megtervezett programok sem.

Alulról szerveződés: a központi gazdaságfejlesztési eszközök, források elosztásával szemben azt jelenti, hogy a helyi érdekű gazdaság(fejlesztés)i stratégia kialakítása és megvalósítása a helyi

adottságokra, értékekre és lehetőségekre építve a gazdaság helyi szereplőivel együttműködésben történik.

Integrált megközelítés, komplexitás: a településfejlesztés nem pusztán a műszaki megújításra törekszik, az önkormányzat (településvezetés) a tervezés során legalább azonos súllyal veszi figyelembe a társadalmi és gazdasági tényezőket. Olyan összetett gondolkodásra és tervezési szemléletre van szükség, amely képes átlátni a különböző irányultságú fejlesztések egymást feltételező és egymást erősítő összefüggéseit, ezt a helyi közösséggel, környezettel szervesen összekapcsolódva próbálja megvalósítani, ami által társadalomépítési, gazdaságfejlesztési és környezeti megújítási folyamatok is megvalósulnak.

Rendszerelvű településműködtető és fejlesztő gondolkodás kialakítása: a helyi irányítás számol a legkülönbözőbb összefüggésekkel, integrált megközelítésekkel, így egyidejűleg képes figyelembe venni a község belső gazdasági, műszaki, társadalmi és környezeti körülményeit, valamint a külső hatásokat és kihívásokat.

Fenntarthatóság: a településfejlesztés hosszú távú folyamat, amelyben a fenntarthatóság társadalmi, gazdasági és környezeti szinten együttesen jelenik meg. A külső források bevonása mellett azok „befektetesként” történő felhasználása a helyi erőforrások mobilizálását, arányának növelését eredményezi. A külső (globális) hatásoknak való kiszolgáltatottság csökkentésére a leginkább kézenfekvő módszer a helyi öfenntartásra való törekvés, egyfajta modern, nem bezárkózó autonómia kialakítása.

Értékteremtő és értéknövelő megközelítés: az önkormányzat azon igényét jeleníti meg, hogy a forrásokat még hatékonyabban hasznosítsa és fektesse be a helyi gazdaságba, a vállalati innováció, ipari termelés útján, vagy akár a munkaerő továbbképzésébe. Ebben a megközelítésben a helyi közösség úgy tekint a munkára, mint fontos árucikkre, a munkaerő továbbképzésére, pedig mint alapvető és célzott befektetésre. Ez kihat a helyi források mobilizálására, a helyi előnyök minél jobb kihasználására.

Vállalkozás megtartó stratégiák: ennek a stratégiának az a célja, hogy a betelepülő, alakuló helyi cégek elégedettek legyenek, ezáltal ne adják fel helyi telephelyeiket, ne helyezték át működésüket más településre. Az önkormányzat – kevés közvetlen beavatkozási eszköze révén – ösztönző, támogató, a működést könnyítő lépésekkel, információkkal segítheti a cégeket.

Vállalkozásösztönzés, vállalkozások beindításának támogatása: olyan gazdasági fejlődést elősegítő eszközök, amelyeket elsősorban arra dolgoztak ki, hogy előremozdítsák egy településen új vállalkozások létrejöttét.

Olyan szolgáltatásokat foglal magában, amelyek ösztönzik helyi, vagy betelepülő vállalkozások indítását. Ezek közé tartozik a képzés, az adminisztratív segítségnyújtás, az üzleti tanácsadó szolgáltatás, a vállalkozói hálózatok kiépítése, a mentor-programok beindítása, és egyéb az önkormányzat által nyújtható specializált szolgáltatások.

1.3.2. A településfejlesztés fontosabb eszközei

Humán infrastruktúra-fejlesztés: a humán infrastruktúra alatt az oktatási, a szakképzési és továbbképzési programokat és ennek infrastruktúráját, továbbá az életminőség javításhoz szükséges egyéb infrastruktúrát (egészségügy, rekreáció, szabadidő) és ahhoz kapcsolódó szolgáltatásokat értjük, amelyek működhetnek a vállalkozásokat támogató szolgáltatásokként. Így tágran értelmezve valamennyi vállalkozásösztönző szolgáltatás a humáninfrastruktúra részének is tekinthető.

Műszaki infrastruktúra-fejlesztés: rugalmasan bérelhető, kis helyigényű, kreatív vállalkozások számára vállalkozói tér (terület, telek, zóna) inkubációs létesítmény, helyek felkínálása a cél, ahol meg lehet osztani a felszerelést és az adminisztratív szolgáltatásokat.

Közlekedési infrastruktúra-fejlesztés: a település elérhetőségének javítása, a tömegközlekedés feltételeinek javítása által, közösségi, alternatív közlekedési módok ösztönzése (térsgai és települési kerékpárút hálózat, iránytaxi).

Közösségi gazdaságfejlesztés: az önkormányzat célja, hogy mobilizálja a helyi erőforrásokat, és a gazdaságfejlesztést a helyi közösség kohéziójának erősítésére is felhasználja. A szemlélet biztosítja az átláthatóságot és javítja a kommunikációt a helyi gazdasági-közösségi élet szereplői között. Ez a szemlélet egyben növeli a hatékonyságot, hiszen egy olyan koordináló mechanizmus létrehozásához vezet, amely azért jön létre, hogy biztosítsa a helyi gazdasági szolgáltatások fejlesztését és korszerűsítését.

Széleskörű helyi és térségi partnerség kialakítása: az adott fejlesztési folyamatban érintett települési és térségi szakmai és civil résztvevők bevonása (együttműködő tervezés), már a tervezés időszakától kezdődően.

Értéknyilvántartó monitoring rendszer kialakítása: a települési folyamatok nyomon követhetőségének, továbbá a koncepció intézkedései során meghatározott indikátorok, illetve a konkrét projektek mérésének érdekében.

2. CÉLOK

E fejezet a települések átfogó fejlesztését szolgáló átfogó célok, stratégiai célok, részcélok és beavatkozások meghatározását, valamint ezek kapcsolatának bemutatását tartalmazza.

2.1. A jövőkép, az átfogó célok, a stratégiai célok és a részcélok kapcsolata

JÖVŐKÉP	„ISZKÁZ, KISCŐSZ, KISPIRIT ÉS NAGYPIRIT A TÁJJAL HARMÓNIÁBAN ÉLŐ, ÉRTÉKEIT ŐRZŐ ÉS BEMUTATÓ, NÉPESSÉGÉT STABILAN MEGTARTÓ, EGYMÁSSAL AKTÍVAN EGYÜTTMŰKÖDŐ, ERŐS KÖZÖSSÉG”				
	Térsgyi együttműködésen alapuló gazdaság és turizmus		A természeti és művi értékek védelmét szem előtt tartó műszaki fejlesztések		
ÁTFOGÓ CÉLOK	Élhető és ellátó, népességüket megtartó települések, erős, hagyományörző közösséggel	Történeti és kulturális hagyományok ápolása, továbbörökítése, közösségépítés	Az ellátások, szolgáltatások rendszerének biztosítása, fejlesztése	A helyi gazdaság fejlesztése, munkahelyteremtés	Térsgyi alapokra helyezett turizmusfejlesztés, a táji és épített környezet tisztelőben tartásával
STRATÉGIAI RÉSZCÉLOK	Az ellátások, szolgáltatások rendszerének biztosítása, fejlesztése	Történeti és kulturális hagyományok ápolása, továbbörökítése, közösségépítés	A helyi gazdaság fejlesztése, munkahelyteremtés	Térsgyi alapokra helyezett turizmusfejlesztés, a táji és épített környezet tisztelőben tartásával	A jellegzetes táji, természeti adottságok és harmonikus településkarakter megőrzése
	Ellátások, szolgáltatások, munkahelyek elérhetőségének a javítása	Közösségépítés, kapcsolatok erősítése a helyi értékekre, hagyományokra alapozva	Közösségépítés, kapcsolatok erősítése a helyi értékekre, hagyományokra alapozva	Hagyományörzésen alapuló falusi turizmus	A hagyományos tájhasználat fenntartása és ösztönzése
	Intézményeket érintő fejlesztések	Közösségi terek fejlesztése	Munkavállalók képzettségének versenyképességének a javítása	A táji környezet adottságainak fokozottabb kihasználása	Biodiverzitás megőrzése érdekében a mezőgazdaság és az erdőgazdálkodás támogatása és fejlesztése
	A nevelési és oktatási ellátás színvonalának emelése, közös bölcsődei intézmény létrehozása	A hagyományörző tevékenységek további erősítése, bővítése	Vállalkozások támogatása, új gazdasági szervezetek létrehozása, ösztönzése	Turisztikai attrakciók összekötése	Nagypirit Kamondicsatorna komplex természeti értékeit tekintetbe vévő vízrendezése
	A lakásállomány helyzetének javítása	A lakásállomány helyzetének javítása	Térsgyi belüli gazdasági együttműködések erősítése, kialakítása	Vizuális és környezeti terhelés mérséklése	Állattenyésztés támogatása és fejlesztése
TEMATIKUS RÉSZCÉLOK					

2.2. A települések átfogó fejlesztését szolgáló célok meghatározása

Átfogó célok

A jövőkép elérése érdekében meghatározott különböző településfejlesztési célok a következő átfogó célokat szolgálják:

- A. Élhető és ellátó, népességüket megtartó települések, erős, hagyományőrző közösséggel**
- B. Térségi együttműködésen, hagyományokon alapuló gazdaság és turizmus**
- C. A hagyományos tájhasználat, a természeti és művi értékek védelmét szem előtt tartó műszaki fejlesztések**

Modern, a mai piaci viszonyokhoz alkalmazkodó, önellátó helyi gazdaság építése, erős helyi és térségi együttműködések kialakítása és fenntartása, környezet- és vállalkozásbarát, a természeti és az épített értékeknek, a nyugodt falusias karakternek a megőrzésére törekvő légkör és infrastruktúra kialakítása, az értékek színvonalas, szakmai bemutatására képes közösség. Mindezeket kapocsként fogja össze a kezdeményező és együttműködő településirányítás, a közösségi részvételt biztosító település-működtetés.

Részcélok

A települések jövőképének eléréséhez kitűzött átfogó célok az alábbi részcélokra bonthatók:

- 1. Az ellátások, szolgáltatások rendszerének biztosítása, fejlesztése**
- 2. Történeti és kulturális hagyományok ápolása, továbbörökítése, közösségépítés**
- 3. A helyi gazdaság fejlesztése, munkahelyteremtés**
- 4. Térségi alapokra helyezett turizmusfejlesztés, a táji és épített környezet tiszteletben tartásával**
- 5. A jellegzetes táji-, természeti adottságok és a harmonikus településkarakter megőrzése**
- 6. A hagyományos tájhasználati formák fenntartása és a mai viszonyokhoz való igazítása, a természetkímélő gazdálkodás módszereinek ösztönzése, ökotudatos fejlesztése**
- 7. A műszaki infrastruktúra fejlesztése, fenntartható települési környezet kialakítása**

2.3. Részcélok és a beavatkozások meghatározása

A részcélok további szakterületi fejlesztési-rendezési javaslatokra, programokra bonthatók:

1. Az ellátások, szolgáltatások rendszerének biztosítása, fejlesztése

A négy község népessége, sok vidéki kistelepüléshez hasonlóan, hosszú ideje csökken. A lélekszám csökkenéséért, egyéb demográfiai folyamatok mellett, a jelentős mértékű elvándorlás felel. **A települések számára tehát elsődleges cél a népességfogyás**

megállítása, a községek népességmegtartó erejének a növelése, különös tekintettel a fiatalabb, családalapító korosztályokra. **Ehhez elengedhetetlenül szükséges a népesség életszínvonalának a javítása**, a helyi gazdaság fejlesztése, a munkahelyteremtés mellett leginkább a helyi ellátások és szolgáltatások rendszerének a folyamatos biztosítása, illetve mennyiségi és minőségi fejlesztése.

- **Ellátások, szolgáltatások, munkahelyek elérhetőségének a javítása**

Kistelepülések lévén, a négy községben igen korlátozott számban és kapacitással állnak rendelkezésre a humán közszolgáltatások (pl. egészségügyi, nevelési és oktatási, szociális ellátások), ezért a helyieknek a magasabb fokú közszolgáltatások igénybevételéhez és sok esetben napi rendszerességgel, a munkahelyük eléréséhez a környező nagyobb településekre, városokba kell utazniuk, gépkocsi hiányában leginkább busszal. Ugyanakkor a busszal utazók, **ingázók meglehetősen nehéz helyzetben** vannak, hiszen a ritkás, munkaidőhöz nem illeszkedő menetrendek és sok esetben a többszöri átszállási kényszer miatt igencsak **nehézkés a buszközlekedés** a térségben.

Ezen probléma megoldására többféle megoldás kínálkozik. Mindenekelőtt szükség van a négy település (és akár a települések tágabb környezetében élőket is bevonva) lakóinak körében egy **átfogó igényfelmérésre** annak feltárására, hogy mennyien és átlagban mikor vennék igénybe a buszközlekedést. Amennyiben nagyobb számban összegyűlnek igények a jelenlegi menetrenden kívüli időpont(ok)ra, úgy az önkormányzatoknak lehetőség kínálkozik a buszközlekedés működtetéséért felelő Volánbusz Zrt. számára jelezni a **menetrend változtatási, sűrítési igényt**. Mindemellett a tömegközlekedési helyzetet nagyban megkönnyítené ha, szintén az igényfelmérés alapján, **a térségi települések önkormányzatai közös fenntartásban különjáratokat működtetnének, amelyek a térség településeit felfűzve, az óvodák és iskolák működéséhez, illetve a különböző munkaidőkhöz illeszkedve szállítanák a gyermekeket és felnőtteket a környező, nevelési és oktatási intézményeknek helyet adó településekre** (pl. Kerta, Csögle, Egeralja, Boba, Nagyalásony), munkát adó városokba (pl. Devecser, Ajka, Pápa, Celldömölk). A különjáratok megszervezéséhez és hosszú távú működtetéséhez az anyagi források mellett mindenképpen önkormányzatok közötti, térségi összefogásra és nagyfokú együttműködő képességre van szükség. Mindazonáltal a közös munka feltétlenül megtérül, a térségi lakók életének megkönnyítésével és lehetőségeik gyarapításával **jelentősen növelhető az itt élők elégedettsége, a települések népességmegtartó ereje**. A közös projekt elindítására, a gépjárműbeszerzés megvalósítására elsősorban pályázati források állnak rendelkezésre.

- **Intézményeket érintő fejlesztések**

Az utóbbi időszakban jelentős fejlesztések zajlottak a települések (köz)intézményeit érintően és ugyancsak sikerült új intézményeket, közfunkciót is ellátó helyszíneket kialakítani. Korszerűsítő, felújító munkálatok valósultak meg Iszkázon a volt iskola épületét érintően, amelyben többfunkciós közösségi tér került kialakításra, illetve felújításra került Nagypiriten a kultúrház és az orvosi rendelő is. Új intézményként, illetve közfunkcióval is bíró helyszínként került kialakításra Kispiriten a kovácsműhely-múzeum, valamint Kiscsőszön a nemrég átadott Hunyor Regionális Népi Kézműves Alkotóház. A fenti fejlesztésekkel számottevően emelkedett az ellátások, szolgáltatások színvonala a településeken. Ráadásul az önkormányzatok több esetben **már további, részleges vagy kész tervekkel rendelkeznek új projektekhez kapcsolódóan**, hiszen

Iszkázon a Nagy László Emlékház környezetének fejlesztését, Kiscsőszön az Élő Forrás Hagyományfalu kialakítását, Kispiriten pedig falumúzeum kialakítását tervezik. Mindezen tervek jelentős lépések a közösségi terek fejlesztéséhez, a kulturális és közművelődési lehetőségek bővítéséhez és nem utolsósorban a turisztikai értékek gyarapításához.

A már lezajlott vagy tervben lévő projektek mellett **ugyanakkor mindenképpen szükséges a települések intézményeinek további fejlesztése, korszerűsítése, bővítése, akár új intézmény(ek) létrehozása.** Ebben a tekintetben ki kell emelni a **közművelődési intézményeket**, amelyeknek igen fontos szerepe van a községek lakóinak életében, hiszen egyszerre töltik be könyvtár és a művelődési ház, kultúrház szerepét, bemutatják a községek történetét, kultúráját és sokszor helyszíniül szolgálnak a települési programoknak, rendezvényeknek. Mindazonáltal ezeket az intézményeket **több esetben a korszerűtlenség, elavultság jellemzi**, a könyvtárak állománya gyakran nem bővül, frissül megfelelően, a látogatószáma alacsony. Ezen intézményi épületek felújítása, korszerűsítése mellett tehát célként tűzhető ki a **tartalmi megújulásuk, a tevékenységük bővítése** is. Ennek keretében többek között célszerű az intézményekben, végzett **közművelődési szakemberek alkalmazása** (pl. a Magyar Falu program pályázati lehetőségeivel), akiknek a feladata egyebek mellett kulturális programok, illetve rendezvények szervezése, koordinálása, a közművelődési intézmények felügyelete, valamint a közösségfejlesztés. Ezek a szakemberek, főleg **ha** minden településen, **hálózatban történik a foglalkoztatásuk**, igen sokat tehetnek a helyi kulturális élet fellendüléséért, a közösségek és együttműködések kialakulásáért, erősödéséért azért, hogy a közművelődési intézmények betölthessék valódi szerepüket a településeken, kulturális lehetőségeikkel növelhessék az itt élők életszínvonalát, elégedettségét. Amennyiben több település összefogva alkalmazna egy-egy ilyen szakembert, úgy mindenképpen **lehetőség nyílna a települések kulturális tevékenységének az összehangolására, az együttműködések elősegítésére**, amely kapcsolatok később akár más területen is kamatoztathatóak.

• **A nevelési és oktatási ellátás színvonalának emelése, közös bölcsődei intézmény létrehozása**

A térség településeire, főként a jelentős mértékű, elvándorlás miatt jellemző, hogy a nevelési és oktatási intézményekben **folyamatos a gyermekek létszámának a csökkenése**, így **az intézmények sok esetben a fennmaradásért küzdenek.** Az önkormányzati adatszolgáltatás alapján hasonló a helyzet a négy település környezetében, Kertán, Csöglén és Egeralján is. Az intézményeknek egymást erősítő folyamatokkal kell megküzdeniük, hiszen **a pedagógushiány miatt csökkenhet a nevelés, oktatás színvonala**, a szülők a színvonalasabb ellátás reményében sok esetben átíratják a gyermeküket a környező városokban működő intézményekbe, amelybe többször az is belejátszik, hogy munkahelyük is az adott városban található, így könnyebb megoldani, összehangolni a gyermek(ek) elhelyezését az óvodában, iskolában.

A nevelési, oktatási intézmények helyzetének javítása, **a problémák megoldása természetesen egy hosszabb folyamat eredménye** lehet csak, amelyben sok a külső tényező is. A folyamat sikeréhez elengedhetetlen a népességfogyás megállítása és a pedagógushiány megoldása. Mindemellett azonban vannak olyan konkrét lehetőségek, amelyek segítségével megkezdődhet a nevelési, oktatási intézmények helyzetének a javulása. Ilyen **lehetőség lehet egy-egy intézmény összevonása**, amellyel sikerülhet

koncentrálni egyebek mellett a szellemi és anyagi erőforrásokat is, és az összevont intézménynek nem kellene megküzdeni a gyermek és pedagógushiánnyal, nagyobb eséllyel válna térségi jelentőségű, magasabb színvonalú tevékenységet végző nevelési, oktatási intézménnyé. Ugyancsak megfontolandó **valamely intézmény fenntartásának megváltoztatása** oly módon, hogy a központi, tankerületi fenntartás helyett **alapítványi, egyesületi fenntartásban** zajlik tovább a nevelési, oktatási ellátás. Ebben az esetben egy speciálisabb profil, a megfelelő szellemi és anyagi háttérrel párosulva, erősebb vonzerőt jelenthet a szülők és gyermekeik számára. Kisebb, de hatékony lépés lehet **az intézmények nyitva tartásának az átalakítása, rugalmasabbá tétele** (korábban nyitnak és később zárnak), illetve a fent már leírtaknak megfelelően (lásd: Ellátások, szolgáltatások, munkahelyek elérhetőségének a javítása), közös fenntartású, a térség településeit felfűző, valamint **az óvodák és iskolák működéséhez illeszkedő különjáratok üzemeltetése**. Ezen lépések lehetőséget nyújtanak a helyiek számára a család és a munka összehangolásának elősegítésére, arra ösztönözhetik a szülőket, hogy a környékbeli kisebb településeken működő intézményekbe írássák a gyermeküket. A fenti lehetőségek megvalósításának **a sikere azonban nagyban függ a térség önkormányzatainak együttműködési hajlandóságától**. Attól, hogy le tudnak-e ulti, a nevelés és oktatás kérdéskörét a középpontba állítva, közös megbeszélésekre és tudnak-e közösen megoldásokat keresni és találni a problémákra.

Ugyancsak az együttműködés fontosságát hangsúlyozva kiemelendő **egy közös bölcsődei intézmény kialakításának a szükségessége**. Bölcsőde sem a szóban forgó községekben, sem pedig a közvetlen környezetükben nem működik (legközelebb pl. Mersevátón, Celldömölkön, Devecserben). **Ugyanakkor sok helyi család esetében igaz, hogy az édesanya** a gyermek(ek) születése után visszamenne dolgozni, azonban mivel **nem tudja megoldani a gyermekfelügyeletet** (főként a helyi bölcsődei ellátás hiánya, illetve az ingázási kényszer és az ebből adódó közlekedési nehézségek, munkaidőhöz és intézményi nyitva tartáshoz nem illeszkedő menetrendek miatt), **ezért nem tud visszatérni a munkaerőpiacra**, amivel jelentősen romolhat a család élethelyzete, kilátásai. **Az újbóli munkába állás esélyeit tehát jelentősen növelné egy bölcsődei intézmény**, ezzel egy időben, az óvodákhoz és az iskolákhoz hasonlóan, a szülők munkavállalását és életét nagyban megkönnyítené az intézmény rugalmasabb, munkaidőhöz illeszkedő nyitva tartása. Egy új, hiánypótló intézmény létrehozásához adott tehát a megfelelő gyermeklétszám, igény, hiszen a bölcsőde **több település ellátásáért felelne, térségi szerepkört látna el**. A közös bölcsődei intézmény létrehozásához elsősorban pályázati lehetőségek állnak rendelkezésre. **A kialakítás akár a már a térségben meglévő nevelési infrastruktúrához is kapcsolódhatna**, egy óvodai intézmény fejlesztésével, bővítésével (pl. a Kertán, Csöglén, Egeralján, Bobán vagy Nagyalásonyban működő óvoda esetén).

Az új bölcsődei intézmény létrehozása, valamint a meglévő nevelési és oktatási intézményeket érintő fejlesztések mindenképpen hozzájárulnak a népességmegtartó erő erősítéséhez és a községek vonzerejének a növeléséhez, hiszen a letelepedni vágyó, családalapító korosztályba tartozó emberek számára elsődleges szempont a lakhelyük és annak környezetének a nevelési és oktatási intézményekkel való ellátottsága, az ellátás színvonala.

- **A lakásállomány helyzetének javítása**

A négy településre jellemző hogy, leginkább a községeket elhagyók nagy száma és a külföldi tulajdonosok miatt, számos lakóépület áll akár hosszú ideje lakatlanul. **Az üres épületek száma ráadásul töretlenül növekszik, állaguk pedig folyamatosan romlik,** jelentősen rontva ezzel a településképet. Mindemellett az **önkormányzatok számára állandó nehézséget jelentenek** a lakatlan ingatlanok hiszen, főleg a külföldi személyek esetén, igen nehéz a kapcsolatfelvétel a tulajdonosokkal, a kirótt adók és bírságok behajtása is jelentős nehézségekbe ütközik.

Az önkormányzatoknak nincsen közvetlen ráhatása a magántulajdonban lévő, üresen álló lakásállományra, ugyanakkor ezen ingatlanok helyzete jelentős és megoldandó problémát jelent számukra. **A helyzet javítására** elsődleges célként lehet rögzíteni egy olyan **lakáskataszter létrehozását**, amely tartalmazza településenként az üresen álló ingatlanok listáját, illetve azok fontosabb adatait, tulajdonságait. Megfontolandó **egy közös kataszter** megalkotása a négy település számára, mert ezzel pontosan felmérhető az az ingatlanállomány a négy községben, amelynek egy része, a tulajdonosokkal történő együttműködéssel vagy tulajdonosváltással, **a jövőben akár bevonható a turizmusfejlesztésbe** (pl. szállásként) **vagy hasznosítható közösségi** (pl. egyesületi helyszínként, rendezvényhelyszínként), **illetve gazdasági célokra** (pl. vállalkozói telephely). Fontos hozománya lehet a közös lakáskataszternek, hogy mindenképpen **erősíti a négy település együttműködését**, hiszen közös gondolkodásra, közös tevékenységre ösztönöz, egy időben az üres és hanyatló épületek helyzetének rendezését és a településfejlesztésbe történő új területek bevonását elérendő.

2. Történeti és kulturális hagyományok ápolása, továbbörökítése, közösségépítés

Az érintett négy település mindennapjaiban évszázadok óta **kitüntetett szereppel bírnak a mezőgazdasági tevékenységek**, amelyekhez szorosan kapcsolódik a paraszti életforma, a népművészet, **a néphagyományok**. Az itt élők **aktív hagyományörző tevékenységükkel** meglehetősen sokat is tesznek a gazdag helyi népi kultúra, néphagyományok megőrzéséért és továbbörökítéséért.

- **Közösségépítés, kapcsolatok erősítése a helyi értékekre, hagyományokra alapozva**

Korábban a termelő életforma teljes mértékben meghatározta az itt élők mindennapjait, a munkát a földeken, a pihenőidő eltöltését, az ünnepek menetét. A mezőgazdasági tevékenységek (pl. aratás, szüret) alkalmával akár az egész település együtt dolgozott azért, hogy a következő évre is meglegyen a megfelelő mennyiségű élelem. A közös munka, a közös cél összekovácsolta az embereket, amely a szabadidő, hagyományokra épülő, közös eltöltését is eredményezte. **A termelő életformával tehát magától értetődően együtt járt az igen erős közösség. A mezőgazdaság szerepének gyengülésével azonban fokozatosan gyengültek a kötelékek is, a közösségek pedig sok esetben szépen lassan feloszlottak, eltűntek.**

Már egy ideje felismerést nyert a térségben, hogy **a gazdag néphagyományok, helyi értékek, közös tényezőként a mai, megváltozott világban is jelenthetik az összetartó erőt a helyi társadalomban.** Így mindamellett, hogy az értékes népi kultúra megőrzésre és továbbörökítésre kerül, ezen hagyományok jó alapot adnak közösségi csoportosulások, rendszeres klubok, alkotóköri, táborok, programok, rendezvények számára is, ezzel

megteremtve újra a rendszeres találkozások, a közösségi élmények lehetőségét. **A négy település hagyományőrző szervezetei** (pl. Iszkázi Népfőiskola Egyesület, kiscsászi Élő Forrás Hagyományőrző Egyesület, Kispiriti Faluvédő Egyesület, Nagypirit Községért Közalapítvány) **máris sokat tettek a hagyományőrzésen alapuló közösségépítésért**, a települések közösségi életének felpozíciójáért. **Külön kiemelendő a kiscsászi Élő Forrás Hagyományőrző Egyesület**, amely szerteágazó tevékenységének keretében egyebek mellett **alapfokú művészeti oktatást** folytat a térség számos oktatási intézményében, kialakította és működteti Kiscsászon az **Interaktív Faluházat** és a nemrég megnyitott **Hunyor Regionális Népi Kézműves Alkotóházat**, illetve a **Hunyor Népfőiskola** keretében számos klub, program életre hívásáért és sikeréért felel.

Az utóbbi időszakban már egyértelműen látszanak a hagyományőrző szervezetek szorgalmas munkájának az eredményei. **Számos olyan kezdeményezés vert gyökeret és örvend nagy népszerűségnek, amely a hagyományokra épít.** Több száz gyermek tanul a térségben az alapfokú művészeti oktatás keretében **néptáncot**, szinte minden hónapra jut egy **népszerű és színvonalas, akár országos jelentőségű hagyományőrző rendezvény**, mindeközben **számos olyan klub, alkotókör, szakkör** működik folyamatosan, amelyek egyszerre felelnek a hagyományok megismertetéséért és megszerettetéséért, illetve a társadalom minden rétegét, korosztályát bevonva, a helyi közösségek erősítéséért.

A már régóta zajló aktív tevékenység folytatásával, összehangolásával, a már sok esetben komplett, további tervek megvalósításával és természetesen az önkormányzatok támogatásával mindenképpen **tovább erősíthető az érintett települések kulturális szerepe a térségben, amely a turisztikai értéke mellett a közösségépítést, a helyi társadalom erősítését tekintve is kiváló eszköz.** Az erős közösség pedig a települések igen jelentős erőforrása, a társadalmi és gazdasági fejlődés biztos alapja lehet.

- **Közösségi terek fejlesztése**

A településeken hagyománnyá vált, rendszeresen megrendezett **közösségi események elsősorban szabadtéri rendezvények.** A települések rendelkeznek olyan, **már kijelölt zöldterületekkel, melyek megfelelő hasznosításával, tervszerű kialakításával a zöldfelületi ellátottság növelhető, és a rendezvények helyszínékként hasznosítható.** Az önkormányzatok érdeke a rendezvények, táborok közös erejű fejlesztése, támogatása. A tervszerűen kialakított közparkok, közösségi terek, az igényes és látványos, egységes koncepció szerint kialakított arculatú berendezési tárgyak, információs táblák, műszaki megoldások, a szabadidős létesítmények, rekreációs célú területek, közösségi terek megléte **nemcsak a lakosság egészséges életmódjának biztosításához fontos, de hozzájárulnak a turisztikai vonzerő növeléséhez is.**

- **A hagyományőrző tevékenységek további erősítése, bővítése**

Majd mind a négy településen található vagy tervben van olyan helyszín, intézmény a közművelődési intézmények mellett, amely a hagyományőrzést, a helyi kultúrát emeli a középpontba. **Iszkázon működik a Nagy László Emlékház, Kiscsászon található az Interaktív Faluház, illetve a Hunyor Regionális Népi Kézműves Alkotóház, míg Kispiritén kovácsműhely-múzeum várja a látogatókat.** A fenti helyszínekhez kapcsolódóan vagy azokon túl ráadásul **konkrét fejlesztési elképzelésekkel** rendelkeznek a települések. **Iszkáz esetében a Nagy László Emlékház környezetében tervezik egy rendezvényterület kialakítását. Kiscsászon az Élő Forrás**

Hagyományfalu megvalósítása van tervben, melyhez kapcsolódóan több helyszínen egyebek mellett fagerendás táncház építése, a Vizek Pihenőkertje és Élet Ösvénye elnevezésű közösségi liget kialakítása, a paraszti gazdálkodás állatait és növényeit bemutató tanösvény kialakítása, illetve lakodalmi csárda kialakítása szerepel a tervek között. **Kispiriten** a már megvásárolt ingatlanok területén, egy meglévő ház felújításával **falumúzeum kialakítását tervezik**.

A fentiek alapján látható tehát, hogy a szóban forgó településeken kiemelkedően fontosnak tartják a helyi kultúra, hagyományok megőrzését, megismertetését, igen sokat tesznek ennek megvalósítása érdekében. A jövőbe tekintve **célként rögzíthető** a meglévő hagyományőrző, helyi kultúrát bemutató intézmények és helyszínek tervezett fejlesztése, tevékenységük kiteljesítésével, bővítésével, a tervben lévő új helyszínek kialakítása, illetve **Iszkázon**, a tulajdonossal történő kapcsolatépítést követően **a klasszicista kastély bevonása a település kulturális életébe, Nagypiriten pedig, Kispirithez hasonlóan egy falumúzeum, tájház kialakítása**. A fejlesztések megvalósításához elsősorban pályázati lehetőségek állnak rendelkezésre. Fontos célkitűzésként rögzíthető továbbá **a négy település hagyományőrző tevékenységének összehangolása**, elsősorban az érintett helyszínek, intézmények közötti együttműködés erősítése, tevékenységük összekapcsolása, valamint a már jól működő gyakorlat alapján közös kulturális rendezvények szervezése, a közös programok számának gyarapítása. **A négy község kulturális együttműködésébe érdemes bevonni a környező településeket is, különös tekintettel Kamondra, Karakószöröcsökre és Kertára**, hiszen a településeket összeköti egyebek mellett a hagyományőrzésre való törekvés, a közös táji környezet, illetve a hasonló társadalmi és gazdasági tulajdonságok.

3. A helyi gazdaság fejlesztése, munkahelyteremtés

Ahogy már a korábbiakban rögzítésre került, a hosszan tartó negatív demográfiai tendenciák miatt, a négy község számára az elsődleges cél a népességfogyás megállítása, a települések népességmegtartó erejének a növelése. Ehhez feltétlenül szükséges az itt élők életszínvonalának javítása, melyhez egyrészt a fent már említett módon az ellátások, szolgáltatások rendszerének biztosítása, fejlesztése szükségeltetik, de mindemellett **kiemelkedően fontos a községek gazdasági, foglalkoztatási erejének a növelése, a helyi munkahelyek számának jelentős növelése**.

- **A mezőgazdaság és az ehhez kapcsolódó feldolgozó ágazatok fejlesztése**

Az érintett települések gazdaságában mindig is a mezőgazdaság (főként a szántóföldi növénytermesztés és a legeltető állattenyésztés) játszotta a legfontosabb szerepet. Bár a 20. század közepétől, az országos folyamatoknak megfelelően, az ipar térségi térnyerésével a mezőgazdaság jelentősége fokozatosan csökkent, a szóban forgó települések gazdaságában, Kiscsősz kivételével, a vállalkozások számát tekintve a mai napig a primer szektor a legdominánsabb. Ez Iszkáz esetében a leginkább igaz, míg Kiscsőst inkább a szolgáltató szektor dominanciája jellemzi.

Az utóbbi időkben országszerte egyértelműen megfigyelhető, hogy főként az **egészségtudatosság erősödésével, folyamatosan növekszik az igény** az olyan kisebb termelők iránt, akik **vegyszermentes, egészségesebb árukat kínálnak**. Egyre nagyobb szerep jut a **helyi zöldségeknek, gyümölcsöknek, feldolgozott termékeknek**, az egy-egy térség termelőinek áruit felvonultató **termelői piacoknak**. Ez a trend nagyban kedvez

azoknak a vidéki kistelepüléseknek, amelyek a gazdag mezőgazdasági tapasztalataikra alapozva már most is jelentős kertes, gyümölcs- és zöldségtermelő tevékenységet folytatnak. Ez a fajta **kertes mezőgazdasági termelő tevékenység** több szempontból is hasznos. Igen jelentős előnye, hogy **jóval nagyobb az élőmunka igénye**, mint például a szántóföldi növénytermesztésnek, ezen gazdálkodási forma előtérbe helyezésével tehát számottevően segíthető a munkahelyteremtés. További fontos tulajdonsága, hogy **segíti a települések önellátását**, hiszen a megtermelt zöldségek és gyümölcsök többek között a térség intézményeinek báziskonyháira kerülhetnek, ellátva például az óvodásokat és az iskolásokat friss zöldségekkel és gyümölcsökkel. **Ráadásul ennek a termelő formának nagy teret engednek a jelenlegi gazdasági viszonyok, aktuális piaci igények.** Egy-egy település vagy településcsoport kistermelői, egyebek mellett a piaci rések és igények megtalálásával, következetes márképítéssel, erős marketingtevékenységgel biztos egzisztenciájú, sikeres termelővé válhatnak, a saját településük ellátása mellett a térség városainak ellátásában is szerepet vállalhatnak. Nem utolsósorban pedig **ez a termelési forma könnyen összekapcsolható a hagyományőrzésen alapuló turizmussal is** (pl. mintagazdaságok kialakítása által). A fentiek alapján a kertes mezőgazdasági tevékenységek preferálásával összességében számottevően növekedhet a községek foglalkoztatási és gazdasági ereje.

Mindenképpen jó példaként kell megemlíteni a **sikeres kertes mezőgazdasági termelés** tekintetében **Nagypiritet**, ahol **szociális szövetkezet formájában zöldségek és gyümölcsök termesztése és feldolgozása zajlik.** A megtermelt áruk egy része felhasználásra kerül a környék nevelési és oktatási intézményeiben. A termelés helyi munkahelyeket teremt, az önkormányzatot is a tagjai között tudó szövetkezet a nehezebb anyagi körülményekkel rendelkező helyieket is bevonja a tevékenységbe. Ráadásul a termelésre építve az önkormányzat pályázati forrásból **egy agrárlogisztikai bázis kialakítását tervezi** a pulykatelep közelében.

- **Munkavállalók képzettségének, versenyképességének a javítása**

Bár az utóbbi időszakban jelentősen javult a községek képzettségi helyzete, **a helyi munkaerő képzettsége még mindig jóval kedvezőtlenebb az országosnál**, hiszen a négy község mindegyikére igaz, hogy a népesség kevesebb, mint negyede rendelkezik csak érettségivel. Mivel a versenyképesség szempontjából a képzettségnek igen fontos szerep jut, ezért **kiemelt feladat a községekben a képzettségi helyzet javítása**, amellyel javíthatóak a helyiek életkörülményei és növelhető a települések gazdasági ereje.

A képzettség javításában hosszabb távon megtérülő, de kiemelkedő szerepe van **a térség gyermekei számára a magas színvonalú nevelés és oktatás biztosításának.** Ahogyan az a korábbi megállapításokból (lásd „Az ellátások, szolgáltatások rendszerének biztosítása, fejlesztése” című részt) látható, ez egy összetett, sok külső tényező által befolyásolt kérdéskör azonban, egyebek mellett a korábban vázolt lehetőségek segítségével, **mindenképpen javítani szükséges a térség nevelési és oktatási intézményeinek helyzetén**, a nevelés és oktatás színvonalán, hiszen ez egy megtérülő befektetés a jövőbe.

A gyermekek színvonalas nevelése, oktatása mellett ugyanakkor kiemelkedően fontos a jelen munkavállalóinak képzettségi helyzetének javítása is. Ebben hangsúlyos szerep jut a **felnőttképzésnek**, a továbbképzéseknek, illetve átképzéseknek. Elsősorban olyan **tanfolyamok szervezése** a célravezető, melyek elvégzésével olyan ismeretekhez,

képesítéshez jutnak a munkavállalók, melyekkel jobban érvényesülhetnek a helyi munkaerőpiacon (vagy a települések szűkebb környezetében). A folyamatos, megfelelő palettát kínáló tanfolyamok egyrészt hozzájárulhatnak egy, **a helyi igényekhez sokkal jobban alkalmazkodó képzettségi struktúra kialakulásához** (hiszen a foglalkoztatók sok esetben nem találnak megfelelő munkaerőt a speciálisabb tudást igénylő munkakörökbe), másrészt és ezzel összefüggésben, **jelentősen csökkenthetik** a településekről eljárók jelenleg igen magas számát, **az ingázás mértékét**. A képzések, tanfolyamok, kurzusok **helyszíneként akár bevonhatóak a térség oktatási intézményei**. A képzések rendszeres megszervezése és sikere, a korábbi kérdéskörökhöz hasonlóan, nagyban függ a szóban forgó községek, sőt a tágabb környezetükben lévő települések együttműködési képességétől, hiszen **csak közösen lehet kialakítani és hosszú távon sikerrel működtetni egy adott térségre szabott képzési rendszert**.

• **Vállalkozások támogatása, új gazdasági szervezetek letelepedésének ösztönzése**

A négy településen a működő vállalkozások számának alakulása meglehetősen eltérően alakult az utóbbi időszakban. Míg Iszkáz és Nagypirit esetében gyarapodott a gazdasági szervezetek száma, addig Kiscsőszön változatlan maradt, Kispiritén pedig csökkent, ugyanakkor ez a szám mind a négy településen 20 alatt maradt. Mikro- és kisvállalkozásokról lévén szó, **fejlesztési, bővítési lehetőségeik és sok esetben működésük is nagyban függ a pályázati forrásoktól, pályázati tevékenységük sikerétől**.

A településeken tevékenykedő vállalkozások helyzetének javítása és ezáltal a munkahelyek számának növelése érdekében az elsődleges cél a vállalkozói környezet javítása, mind a meglévő gazdasági szervezetek fejlődése, mind pedig az új vállalkozások letelepedésének ösztönzése érdekében. Kiemelten fontos a **támogató helyi vállalkozói környezet kialakítása és fenntartása**, ehhez mindenképpen szükséges az önkormányzatok támogató magatartása, akár a **telephelybővítésben való segítséggel**, akár a **vállalkozásokkal történő kooperációk, közös projektek** formájában. Emellett az önkormányzatok különösen nagy segítséget nyújthatnak a helyi gazdasági szervezetek számára a **vállalkozók ismereteinek bővítésével**. Célszerű ezért rendszeres jelleggel **előadásokat, képzéseket szervezni** többek között a vállalkozási, pénzügyi, jogi, informatikai alapismeretek, a pályázatfigyelés és a pályázatírás részleteinek, illetve a hitellehetőségek ismeretének az elsajátítását segítőként. Ezen ismeretek jelentősen hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a vállalkozások sikerrel helytálljanak a mindennapi működésük során és önállóan pénzügyi forrásokhoz tudjanak jutni a fejlesztési, bővítési elképzeléseik megvalósításához. Akár **külön képzés** indítható **azon helyiek számára, akik új vállalkozás alapításán gondolkoznak**, de hiányoznak ehhez az alapismereteik. Érdemes **külön figyelmet fordítani azon emberekre, akik mezőgazdasági profilú vállalkozást kívánnak elindítani**, hiszen ennek a tevékenységnek megvannak a térségben a hagyományai és a jó lehetőségei. Ezen vállalkozó aspiránsok számára célszerű olyan tematikus képzéseket szervezni, ahol a vállalkozási alapismeretek mellett megismerhetik egyebek között a (hagyományos) gazdálkodás rejtelmeit, az aktuális gazdasági trendeket és lehetőségeket, valamint a marketing tevékenység fontosságát. Helyi sajátosság lehet **a településeken működő családi gazdaságok, majorok, vállalkozások látogathatóvá tétele, időszakos megnyitása az érdeklődők számára**. Akár családi programként, akár erdei iskolaként jelenthet tanulságos programot az

ismereteket gazdagítva. A gazdálkodás, az állattartás bemutatása, állatsimogató, vetélkedők szervezése gazdagíthatja a programot. Az érdekes vállalkozások megismerése, megismertetése különleges programot jelenthet nem csak az ide látogató iskolás gyermekek, hanem a felnőttek számára is. Nyílt napok rendezésével és a tulajdonosok szakszerű tájékoztatásával **az ismeretszerzésen kívül felkelthető az érdeklődés a szakma iránt, valamint reklámozható a cég tevékenysége is.**

A fentiek mellett kiemelkedően fontos az új vállalkozások letelepedésének ösztönzése is, amelynek fontos eleme **a megfelelő telephelykínálat a településeken.** A beépítésre váró gazdasági területek „vonzerejének” további növeléséhez jó eszköz lehet az **adókedvezmény,** valamint a betelepülni szándékozó vállalkozásokkal folytatott **folyamatos háttértárgyalások.** Az új vállalkozások letelepedése mindenképpen jelentős munkahelyteremtő hatással bír, de a munkahelyteremtés szempontjából az is fontos, hogy elsősorban olyan profillal rendelkező gazdasági szervezetek telepedjenek le, melyhez jó adottságokkal rendelkeznek a községek, és amelynek nagy az élőmunka igénye is.

A már a településeken működő gazdasági szervezetek és a vállalkozni vágyó helyiek támogatásával, illetve az új gazdasági szervezetek letelepedésének ösztönzésével tehát elérhető a gazdaság erősödése, a munkahelyteremtés, ezzel összefüggésben az ingázás mértékének csökkenése és nem utolsósorban az önkormányzatok számára az iparüzési adóból befolyt bevétel növekedése is.

• **Térségen belüli gazdasági együttműködések erősítése, kialakítása**

A gazdasági életet tekintve elmondható, hogy az élet más területeihez hasonlóan **nem igazán jellemzőek a hosszú távú, erős együttműködések a térségben.** Pedig az együttműködésekre, összefonódásokra a gazdaság számos területén lehetőség nyílna, mind a négy település között, mind pedig a települések tágabb környezetében. **A települések gazdasági szereplőinek,** bár több esetben egymás vetélytársai, **érdekük fűződik** a kommunikációra és **az összefogásra,** hiszen közösen jóval könnyebben azonosíthatóak és orvosolhatóak a problémák, illetve megvalósíthatóak a fejlesztési elképzelések is. Ha erre a tényre nem jönnek rá maguktól, akkor **az önkormányzatok feladata egyrészt, hogy saját maguk példát mutatva aktívan együttműködjenek, másrészt közvetítőként megteremtsék a kapcsolatot a gazdasági szereplők között,** megfelelő platformot biztosítsanak a gazdasági együttgondolkodásnak.

A kapcsolatok erősítéséhez, megteremtéséhez remélhetőleg adhat némi segítséget jelen Településfejlesztési Koncepció, hiszen ez a dokumentum azzal, hogy négy települést fog össze, pontosan az együttműködés fontosságát hangsúlyozza és ehhez ad támpontokat, lehetőségeket.

A gazdasági együttgondolkodásnak kiváló helyszínei lehetnek **térségi fórumok,** megbeszélések, ahol **különböző térségi jelentőségű gazdasági témakörök köré szerveződhet** a társalgás, a helyi vállalkozások és az önkormányzatok részvételével. Ilyen témakör például a helyi őstermelők problémái és lehetőségei, a mai trendek által elvárt vegyszermentes termelés, a hagyományos gazdálkodásban rejlő lehetőségek, a térség bortermelésének helyzete vagy a falusi turizmus fejlesztési lehetőségei. Célszerű ezért a térségi gazdaság szereplőit, az önkormányzatok koordinálása mellett rendszeresen, akár félévente vagy évente, vállalkozói fórum keretében összehívni és ezáltal együttgondolkodásra, együttműködésre ösztönözni őket.

Jelentős eredménynek számítana, ha a négy település kidolgozna **egy közös, rövid vagy középtávra vonatkozó gazdasági programot**. Ebben a programban lehetőség nyílna a gazdasági problémák és lehetőségek feltárására, valamint a **települési szintű és közös célok meghatározására**. A gazdasági program megalkotása maga egy jó alap az együttműködésre, a program elkészülte után pedig már jól körvonalazódnak a fejlesztési célok, amelyek megvalósítására akár közös pályázati tevékenység is elképzelhető.

A térségi együttműködések tekintetében jó lehetőségeket kínál, a korábbiakban már rögzített módon, a térségben élő foglalkoztatottak versenyképességének javítását megcélozva egy **közös, térségi szintű, színvonalas továbbképző, átképző rendszer kidolgozása**. A tanfolyamok közös megszervezésével és lebonyolításával **jelentősen csökkennek a települések egyéni terhei**. Ezen közös képzési rendszerben a tanfolyamok helyszíneként szolgálhatnak a térség oktatási intézményei. A térség erős agrár profiljára alapozva célszerű nagy hangsúlyt fektetni azon képzésekre, melyeken a résztvevők a mezőgazdasági és az erre épülő feldolgozóipari szakmák tudását tudják elsajátítani.

További lehetőségeket rejtenek magukban a négy település közötti, illetve a térségi együttműködésre a közös fejlesztési projektek megvalósítása, elsősorban a mezőgazdasági tevékenységre alapozva. Működőképes lehet egy **közös mezőgazdasági termékfeldolgozó, zöldség és gyümölcs feldolgozóüzem létrehozása**, amely a települések közötti összefogás előmozdítása mellett a helyi termelőket is ösztönözhetné, összefoghatná, koordinálhatná. Egy termékfeldolgozó kialakítására elsősorban pályázati források adnak lehetőséget, adott tehát egy közös pályázat benyújtásának a lehetősége a négy település vagy akár a térség több településének a részvételével. A négy település közül **megfelelő helyszíneként szolgálna a feldolgozóüzem számára Nagypirit**, ahol már egy ideje szociális szövetkezet formájában sikeresen folyik zöldség- és gyümölcstermesztés, illetve feldolgozás. Ráadásul a településen már tervben van egy **agrárlogisztikai bázis** kialakítása pályázati forrásból, **amellyel mindenképpen jól összekapcsolható a zöldség és gyümölcs feldolgozóüzem létrehozása**. A fent leírt közös projekttel összekapcsolva, erősíthetné a négy település kapcsolatát és a helyi mezőgazdasági termelést, ha (pl. a gazdasági programban) **meghatározásra kerülne, hogy melyik település elsősorban mely zöldség, gyümölcs megtermeléséért felel**, amelyek aztán a közös feldolgozóüzembe kerülnének. A szerepleosztással így egy változatos termékkínálat jönne létre, elkerülve bizonyos mezőgazdasági áruk túlermelését vagy elhanyagolását.

4. Térségi alapokra helyezett turizmusfejlesztés, a táji és épített környezet tiszteletben tartásával

A négy településre, Iszkázra, Kiscsőszre, Kispiritre és Nagypiritre, illetve a környezetükre jellemző **igen kedvező idegenforgalmi adottságoknak**, egyebek mellett a **gazdag néphagyományoknak**, a **nyugodt és egységes falusias karakternek**, a **változatos domborzati viszonyoknak** és a **kiterjedt természetközeli területeknek** köszönhetően, a térségben adja magát a turizmus fejlesztésének lehetősége. A szóban forgó községeknek azonban, ahogy más településeknek is, akkor van igazán esélye az idegenforgalmi ágazatának a sikeres fejlesztésére, ha a szokványos, általános turisztikai fejlesztésekkel szemben **megtalálja, hangsúlyozza és beilleszti a térségi attrakciók sorába azokat az**

értékeket, amelyekkel kiemelkedik a mezőnyből, amelyek miatt mást tud nyújtani az idelátogatóknak, mint más települések, térségek. Ezért a négy település esetében is fontos, hogy a számtalan érték között néhány olyan adottság kerüljön kihangsúlyozásra és felfűzésre, amelyekre bátran lehet a települések idegenforgalmi ágazatának fejlődését alapozni.

Azt azonban rendkívül fontos rögzíteni, hogy a települések egyik fő erénye a természeti környezetükben rejlik, többek között ezért is **a turizmusfejlesztésre irányuló bármely tevékenységnél az elsődleges szempont a táji, természeti környezet tiszteletben tartása**, megóvása kell legyen.

- **Hagyományőrzésen alapuló falusi turizmus**

Ahogy az korábban rögzítésre került, a négy településen régóta meghatározóak a mezőgazdasági tevékenységek, amelyekhez szorosan kapcsolódik a paraszti életforma, a népművészet és a néphagyományok. Ezen gazdag hagyományok megőrzését és továbbörökítését mind a négy település kiemelkedően fontosnak tartja. Ezt jól bizonyítja az itt élők aktív hagyományőrző tevékenysége, a hagyományőrzést a középpontba állító szervezetek, intézmények és helyszínek, illetve rendezvények magas száma. Ráadásul már egy ideje felismerést nyert az a tény a községekben, hogy a hagyományőrzés a kulturális és közösségépítő szerepe mellett jelentős turisztikai értékkel is bír, így **a települések gazdaságfejlesztésében kitüntetett szerepet szánnak a hagyományőrzésen és a sokszínű tájértékeken alapuló falusi turizmusnak**.

A négy településen már jelenleg is várják az idelátogatókat turisztikai attrakciók és korlátozott számban ugyan, de vendéglátóipari egységek is. **Iszkázon a Nagy László Emlékház** tart számot jelentősebb érdeklődésre, ahol néhány vendég elszállásolására is lehetőség nyílik. **Felső Iszkázon**, a templom szomszédságában **folyamatban van két kereskedelmi szálláshely kialakítása**. **Kiscsőszön** nagy érdeklődéssel övezve működik az **Interaktív Faluház**, illetve **nemrég nyitott meg a Hunyor Regionális Népi Kézműves Alkotóház**. A községben több szálláshely, **falusi vendégházak és ifjúsági közösségi szállás is működik**. **Kispiriten a kovácműhely-múzeum** várja a látogatókat és rendelkezésre áll egy nagy létszámú csoport fogadására is alkalmas **ifjúsági szállás**. **Nagypiriten egy kézműves sajtóműhely** áll nyitva az érdeklődők előtt, ugyanakkor kereskedelmi szálláshely nem működik a településen.

A fentiekhez kapcsolódóan vagy azokon túl **konkrét fejlesztési elképzelésekkel is rendelkeznek a községek** a turizmus élénkítéséhez. **Iszkázon a Nagy László Emlékház** környezetében tervezik pályázati forrásból **egy rendezvényterület kialakítását** („Pegazus Pajta”), amely a remények szerint a községi programok mellett térségi rendezvényeknek is helyet ad majd. **Kiscsőszön**, ugyancsak pályázati forrásból, **tervben van az Élő Forrás Hagyományfalu megvalósítása**, melynek keretében több helyszínen egyebek mellett a paraszti gazdálkodás állatait és növényeit bemutató tanösvény, például egy kalotaszegi cifra szobának és Pásztor kuckónak helyet adó **Hagyománylabirintus**, szekérmozi, illetve **lakodalmi csárda kialakítása** szerepel a tervek között. A régi épületeket érintő fejlesztések során törekednek a falusias településkép megőrzésére, a faluképbe való megfelelő illeszkedésre. Az Élő Forrás Hagyományőrző Egyesület által tervezett Hagyományfalu megvalósításával a cél nem a tömegturizmus, hanem a helyi társadalomépítés mellett, a hagyományőrzés fontosságát a középpontba állítva a szakmai turizmus. Régi és jelentős hiányt pótol majd megvalósulása után a lakodalmi csárda,

hiszen az egyre növekvő látogatókör számára helyben, illetve a település közvetlen környezetében nem áll rendelkezésre jelenleg vendéglátóhely. A fentiekben túl tervben van **az ifjúsági közösségi szállás bővítése** is. **Kispiriten az ifjúsági szállást tervezik fejleszteni**, illetve a településen található tavat és környezetét kívánják rendezni, fejleszteni, ezt követően pedig turisztikailag (is) hasznosítani. Ezen kívül a községben, pályázati forrásból **falumúzeum és szálláshely kialakítását tervezik**. A projekt megvalósítása érdekében három ingatlan már megvásárlásra került, ahol egyes épületek megtartásával és felújításával kapna helyet a falumúzeum és a szálláshely. **Nagypiriten** elsősorban pályázati forrásokból **8 db szálláshely kialakítását tervezik**. A beruházás magánkialakítással valósulna meg.

A fentiek alapján látható tehát, hogy a községekben az utóbbi időszakban jelentős lépések történtek a falusi turizmus fejlesztése érdekében, ráadásul minden község esetében konkrét jövőbeli fejlesztési elképzelések, tervek fogalmazódtak meg annak érdekében, hogy erősíteni tudják az idegenforgalmi vonzerejüket. A fent rögzített terveken túl **megemlíthetők ugyanakkor további turizmusfejlesztést szolgáló célok is**. **Iszkáz** esetében komoly lehetőségek rejlenek a belterület nyugati szélén fekvő **klasszicista kastélyban**. A magántulajdonban lévő kastély és környezete a közelmúltban jelentős fejlesztésen, felújításon és bővítésen esett át, de jelenleg üresen áll. A területen a hírek szerint egyebek mellett vadászház és étterem működtetését tervezik. Ugyanakkor a tulajdonos szándékai egyelőre ismeretlenek, ezért az önkormányzat számára elsődleges célként rögzíthető **a tulajdonossal történő kapcsolatfelvétel és szándékainak felderítése**. Amennyiben sikerül jó kapcsolatot kialakítani a tulajdonossal, illetve településrendezési szerződést kötni vele, úgy a jövőre **nézve célként rögzíthető a kastély turisztikai célú hasznosítása**, például a kastély történetét bemutató, **helytörténeti kiállítás szervezése, illetve a kastély és parkjának vagy ezek egy részének megnyitása a nagyközönség előtt**. **Nagypirit** tekintetében a falusi turizmus fejlesztéséhez jó alapul szolgálnak a **helyi termékek**. Egyrészt a községben már évek óta sikerrel folyik szociális szövetkezet formájában a zöldség- és gyümölcstermesztés, illetve feldolgozás. Másrészt a településen működik egy magántulajdonban lévő kistermelői gazdaság és egy hozzá kapcsolódó kézműves sajtműhely, amely 2018-ban nyitotta meg a kapuit. A hagyományőrzést, a természet iránti szeretetet és a környezettudatosságot a középpontba állító gazdaság és sajtműhely kézműves termékei, egyebek mellett sajtjai, krémsajtjai, joghurtjai nagy népszerűségnek örvendenek nem csak a községben és a környéken, hanem a termelői piacokon való állandó részvételnek köszönhetően a fővárosban is. A fentiekre alapozva a községben működőképes lenne egy **mintagazdaság létrehozása**, amely betekintést adna a hagyományos növénytermesztés és állattenyésztés rejtelseibe. **A sajtműhelyhez kapcsolódóan**, szoros együttműködésben a tulajdonosokkal, jó lehetőségek rejlenek **egy vendéglő, étterem kialakításában**. A vendéglő repertoárjába éppúgy beemelhetők a helyi sajtok, illetve a Somlói és Balaton - felvidéki borok, mint a térség és a régió hagyományos íz világa, ételei.

- **A táji környezet adottságainak fokozottabb kihasználása**

A négy település **változatos táji- és természeti adottságokkal** rendelkezik (kisvízfolyások, tavak, erdők, mezőgazdasági táj), **melyek interpretációs, oktatási, rekreációs célú hasznosítása jelenleg minimális**. A külterületen található természeti és táji értékek lehetőséget biztosítanak rekreációs lehetőségek kialakításához. **Kispirit és**

Nagypirit területén a Marcal menti élővilágot bemutató tanösvények, tematikus útvonalak, pihenőhelyek kialakítása, Nagypirit esetében a természetvédelmi jelentőséggel is bíró falulegeltetés hagyománya, a gyepgazdálkodás életre keltése, Kispiritén a szántóföldi növénytermesztés, állattartás terén a meglévő potenciálok felélesztése lovardával, minden korosztály számára lehetőséget nyújtanak a természeti környezet, a hagyományos gazdálkodás megismerésére, a szabadidő változatos eltöltésére.

A településeken **már kialakított és tervezett kisebb tavak környezetének rendezésével,** a szabadidő aktív eltöltésének feltételeit biztosítanak az önkormányzatok. A vízfelületek és parti sávjuknak ökológiai, környezetvédelmi szerepe is jelentős. A **Nagypirit és Nemeskocs közötti tórendszer környezetének komplex rendezésével** mindkét település turisztikai vonzereje növekedhet. Ehhez azonban elsődlegesen szükséges a vitatott tulajdoni viszonyok rendezése.

- **Turisztikai attrakciók összekötése**

A négy településben és a térségben adott tehát az idegenforgalmi potenciál, amely a közelmúltban megvalósuló, illetve tervezett fejlesztésekkel kihasználásra is kerülhetnek, ezzel pedig adott a lehetőség **az idegenforgalmi vonzerő számottevő növeléséhez,** a turizmus húzóágazattá történő fejlesztéséhez. Ehhez azonban, a szükséges pályázati források elnyerése mellett, **elengedhetetlenül szükséges a négy község, valamint a térség szereplőinek aktív együttműködése,** összefogása. Jelenleg a térségben nem jellemzőek az erős és hosszú távú együttműködések sem a turizmus tekintetében, sem más területen. **A szolgáltatók, termelők** sok esetben nem rendelkeznek információval a térség egyéb szolgáltatóiról, helyi termékeiről, **egy-egy különálló turisztikai attrakcióként várják a látogatókat.** Azonban amikor pihenés, kikapcsolódás céljából úti célt választ az ember, akkor elsősorban olyan terület mellett dönt végül, ahol több, akár egymásra felfűzött látnivalót is megtekinthet, és könnyen informálódhat a terület vendéglátóhelyeiről, szállásairól, helyi termékeiről. A megyében több, a szóban forgó községeket is a tagjai vagy a velük együttműködők között tudó, vidékfejlesztési egyesület tevékenykedik (pl. Somló –Marcalmente - Bakonyalja LEADER Egyesület, Gerence - Marcal - Rába és Somló Környéke Vidékfejlesztési Egyesület), amelyek a vidék megújításának jegyében egyebek mellett a térségek értékeinek hálózatba kapcsolásával a turizmusfejlesztésre törekednek. Ugyanakkor ezen egyesületek akcióterületeinek lehatárolása miatt több esetben egy-egy, karakterükben, társadalmi-gazdasági viszonyaikban hasonló vonásokat mutató térségen belül a településcsoportok külön vannak kezelve. Ezért **a hasonló tulajdonságokkal és lehetőségekkel rendelkező települések nem tudnak igazán egy-egy térségen belül együtt, az attrakciókat összefogva, egymás értékeit erősítve fejlődni.** Kiemelkedően fontos ezért az akcióterületek lehatárolásának felülvizsgálata, illetve az **egyes vidékfejlesztési egyesületek munkájának összehangolása.** Mindemellett **térségi szinten** elsődleges célként rögzíthető **egy egységes, térképes turisztikai adatbázis létrehozása,** amely interaktívan tájékoztatja az érdeklődőket a Somló és környékének összes látnivalójáról, attrakciójáról, az éppen aktuális rendezvényekről, programokról, az összes szolgáltatóról, vendéglátóhelyről, szálláshelyről, a sportolási lehetőségekről, illetve helyi termékekről. Kiemelkedő lehetőség a jövőre nézve a települések számára, hogy **folyamatban van egy tájegységi értéktár létrehozása.** Ezzel kapcsolatban azonban kiemelkedően fontos, hogy

ne csak egy papíron működő szervezeti egység legyen, hanem egy aktívan dolgozó közösség által működtetett, amely egyebek mellett rendezvényeket, kiállításokat, bemutatókat szervez. Ebben a vidékfejlesztési egyesületek nyújthatnák a legnagyobb segítséget. Tovább erősítheti az együttműködést **a helyi és térségi értékeket hirdető, jelölő felületek, táblák elhelyezése, egységes kialakítása,** akár egy közös logó megalkotása. Ez az egységesség, **az értékek rendszerbefoglalása, felfűzése** jóval nagyobb vonzerőt válthat ki, mint egy-egy, egymástól teljesen elkülönülő attrakció. Ehhez kapcsolódóan jó lehetőségek rejlenek egyebek mellett **egy olyan kerékpáros és gyalogút táblákkal történő kijelölésében, amely felfűzi a négy települést, valamint akár Kamondot, Karakószörcsököt és Kertát,** egységes táblákkal tájékoztatva a túrázót az adott település látnivalóiról, szolgáltatóiról, helyi termékeiről. Ugyanezen települések bevonásával adott a lehetőség egy **„kincskereső” körtúra** kialakítására is a geocaching mintájára, melynek keretében a községekben elrejtett ládák megtalálói például megismerkedhetnek az adott település történetével, nevezetességeivel és, a hagyományos geoládához hasonlóan, magukhoz vehetik a ládában talált „kincset”, kicserélve a magukkal hozott saját „kinccsel”.

A fenti együttműködési lehetőségek, az attrakciók összekötése mellett mindenképpen említést kell tenni a **közös rendezvények fontosságáról.** A térség települései ebben a tekintetben a leginkább együttműködőek, hiszen már sikeres gyakorlatnak számítanak a közös szervezésű hagyományőrző rendezvények vagy a hagyományőrző körök, egyesületek fellépése egymás rendezvényein. A jó gyakorlat mentén a turizmusfejlesztés hatékony eszköze lehet **a közös rendezvények számának bővítése,** akár új tematikus, főként a hagyományőrző tevékenységet a középpontba állító, közös rendezvények életre hívása. Emellett nem szabad elfelejtkezni a már hosszabb ideje sikeresen működő rendezvényekről sem, ezek közül ki kell emelni a 2005 óta minden évben megrendezésre kerülő kiscsászi **Pajtafesztivált.** A magyar népzenei és néptáncélet jeles képviselőit felvonultató, igen népszerű, többnapos programsorozat Kiscsász különböző helyszínein zajlik. A rendezvény kapcsán adott a lehetőség, hogy **Kiscsászt meghagyva a fő házigazdának, egy-egy program helyszínét a környező településekre helyezték ki,** a községek közötti közlekedést, illetve a Kiscsászon és a környezetében lévő településeken a szállásfoglalást, akár szervezett formában megoldva.

5. A jellegzetes táji-, természeti adottságok és a harmonikus településkarakter megőrzése

• Az épített értékek és a településkarakter védelme

A **nyugodt hangulatú, egységes karakterű községekben** egyértelműen a **falusias jegyek** a legdominánsabbak. Az uralkodó fésűs beépítés, az oldalhatáron álló beépítési mód, az épületek jellemzően egylakásos, egységes kialakítása és magassága eredményezte harmonikus, nyugodt utcakép és nem utolsó sorban a települések egyedi értékeit képviselő **népi építészeti jegyek, közterületi alkotások, a műemlékek,** valamint **a helyi védelem alatt álló értékek** mind hozzájárulnak a települések karakterességéhez és egyben meghatározzák az épített környezet alakításának a kívánt irányát is. A beépítéseknél semmiképpen nem cél az utcaképhez nem illeszkedő, tájidegen beépítés, ezek helyett sokkal inkább **a községekre jellemző és az utcaképekbe jól beleillő beépítések ösztönzendők.**

Többek között a **településkarakter és az épített értékek védelmét szolgálja a községek Településképi Arculati Kézikönyve (TAK), illetve Településképi rendelete (TKR), ezért az önkormányzatok számára kiemelt fontosságú ezen dokumentumok tartalmának megismertetése a lakossággal, illetve jelentőségük, fontosságuk tudatosítása az itt élőkkel.** Az önkormányzatok további fontos feladata a TAK-ban és TKR-ben védelem alatt álló értéknek szereplő épületek védelmének, karbantartásának a támogatása és figyelemmel kísérése. A népies karakterjegyekben gazdag épületállomány miatt, a fentieken túl **célként határozható meg további védelmi javaslatok rögzítése a fenti dokumentumokban.**

- **Természeti és táji értékek védelmének biztosítása helyi szinten**

A helyi védelmemre érdemes területek esetében rendkívül fontos a védelem teljes körű biztosítása, az értékek megóvása. **A települések természetközeli, valamint a Kiscsősz és Iszkáz patakmenti területei helyi védett területként való lehatárolása támogatandó. A helyi védelem jogi alapját a települési rendelet képezheti,** amely tartalmazza a védettség indokát, célját, a kezelés alapelveit, megengedett területhasználatot, a tevékenységeket, korlátozásokat és intézkedéseket.

- **Természeti értékeknek, védettségeknek alárendelt hagyományos tájhasználat fenntartása és ösztönzése**

A többszintű természetvédelmi oltalom alatt álló területeken a természetvédelem szempontrendszerének is alárendelt területhasználatok az értékes területek védelmét, ökológiai és ökonómiai alapú fejlesztését, a sajátos helyi adottságok megőrzését kell lehetővé tennie. A védett területek extenzív tájhasználat, azaz a gyepgazdálkodás, legeltetés továbbra is megőrzendő.

A településrendezési eszközök készítése során a védett területeken a természetvédelem szempontrendszerének is **alárendelt területhasználatok** kialakítása, **differenciált, szigorú szabályozási** mutatók megalkotása, elhelyezhető **építmények körének korlátozása az értékes területek védelmét,** ökológiai és ökonómiai alapú fejlesztését, a sajátos helyi adottságok megőrzését **biztosítja.**

- **Településképi, tájképi és környezeti szempontok érvényesítése, degradált területek rekultivációja**

A vizuális környezetterhelés **elsősorban degradált területek formájában** jelenik meg a településeken, mint a **felhagyott telephelyek, egykori hulladéklerakók, agyaggödrök,** de helyenként a kedvezőtlen megjelenésű beépítések, a **leromlott állagú épületek** az ipari, gazdasági területeken kívül a lakóterületeken is problémát jelentenek. A települések külterületén több volt kommunális hulladéklerakó és anyagnyerő hely található, melyek rekultivációja nem, vagy részben valósult meg. Folyamatos veszélyforrást jelent a felszíni és felszín alatti vizekre és a talajra nézve, szennyezi a termőföldeket és védett természeti területeket. **Cél a lerakók káros hatásainak megszüntetése,** az elmaradt szigetelési munkálatok kiküszöbölésével és a szennyezett területek és környezetük **teljes rekultiválása.**

A tájképi szempontból zavaró hatású roncsolt területek a rekultiváció megvalósítását követően nemcsak vizuális, környezeti szempontból kedvező, hanem **a területek esetleges újrahasznosíthatósága** miatt is. A településképi kedvezőbb feltárulásának érdekében az ipari-, kereskedelmi-, gazdasági területek megfelelő szabályozása, a

megjelenő kedvezőtlen látványok ellensúlyozása takaró növénytelepítésekkel csökkenthető.

- **Zöldterületi fejlesztések**

Kertesházias övezetben kisebb igény mutatkozik a több, nagyobb kiterjedésű zöldterület használatára, ugyanakkor **cél, hogy a közösségi terek fejlesztésével összhangban, a települések attraktív, változatos zöldfelületekkel rendelkezzenek**, a mennyiségi növelés helyett a minőségi fejlesztések kerüljenek előtérbe. A vonalas zöldfelületi elemek tekintetében a közművesítési fejlesztésekkel összhangban, egy **egységes koncepció alapján kialakított, attraktív fásítási program** és a nyílt árokrendszer megújítása a települések arculatát is meghatározhatja, emellett elősegíti az utakról vagy szántókról származó porszenyezés mérséklését, valamint az esőzésekkel képződő csapadék és utakról származó szennyező anyagok jobb szűrését és elvezetését. A zöldterületi fejlesztések során a növényállomány telepítésekor őshonos, a termőhelyi adottságoknak megfelelő egyedek alkalmazása javasolt.

6. A hagyományos tájhasználati formák fenntartása és a mai viszonyokhoz való igazítása, a természetkímélő gazdálkodás módszereinek ösztönzése, ökotudatos fejlesztése

- **Hagyományos tájhasználat fenntartása és ösztönzése**

A települések tájszerkezetében a hagyományos tájhasználati formák és ezzel összefüggésben a **természeti értékek megőrzése** mind a természetvédelmi oltalom alatt álló területeken, mind azokon kívül is **kiemelt feladat**. A mezőgazdasági területek továbbra is megőrizendők, a helyi gazdaság szerkezetében **a jó minőségű termőterületek védendők**. A védett területek extenzív tájhasználat, azaz a **gyepgazdálkodás, legeltetés továbbra is megőrzendő**. Ezen területek ökológiai és ökonómiai alapú fejlesztését, a sajátos helyi adottságok megőrzését kell lehetővé tenni.

Az intenzív hasznosítású, nagytáblás művelésű, tagolatlan mezőgazdasági területeken figyelmet kell fordítani a helyes gazdálkodásra, és az erózió negatív hatásainak mérséklésére **a termőterületek minőségromlásának elkerülése** érdekében.

A környezetkímélő gazdálkodási módszerek alkalmazása igen fontos intézkedés. Elsősorban a vízfolyások, a Natura 2000 területek, az ex lege védett területek közelében és az Országos vízminőségvédelmi területet érintő mezőgazdasági területek hasznosításánál szükséges **a vegyszermentes növénytermesztés támogatása, ökológiai gazdálkodásra való ösztönző lépések bevezetése**.

- **Biodiverzitás megőrzése érdekében a mezőgazdaság és az erdőgazdálkodás támogatása és fejlesztése**

Jelenleg az uralkodó ágazat a szántóföldi növénytermesztés, mely meghatározó helyet foglal el mind a négy település életében, és a jövőben is alapvetően jelen lesz. Elsősorban a vízfolyások menti mezőgazdasági területek hasznosításánál szükséges **a vegyszermentes növénytermesztés támogatása, ökológiai gazdálkodásra való ösztönző lépések bevezetése**.

A multifunkcionális mezőgazdaság elsődleges termelő funkcióján felül hozzájárulhat a táj- és a környezetvédelemhez, **a biodiverzitás megőrzéséhez**, a térség társadalmi-gazdasági életképességének fenntartásához. A tevékenység bővítése új lehetőségek teremtésével segíti a vállalkozások gazdasági kiszolgáltatottságának csökkentését. **A mezőgazdasági termelés diverzifikálása során előnyben részesítendő a településen a kertészeti**

kultúrák (zöldség- és gyümölcsstermesztés), melyek kézimunka igénye is nagyobb, ezzel a térségi munkahely teremtés is segíthető.

A mezőgazdasági termelésre épülően, a feldolgozóipar élelmiszer-feldolgozással tovább erősítendő.

A mezővédő erősávok megőrzése, bővítése és fejlesztése folyamatos és fontos feladat. A természeti adottságok és a szántóterületek művelési módjából adódóan a településeken találhatóak erózió-veszélyes területek. A termőföld védelme szempontjából is kedvező a mezőgazdasági területeken a táblák között húzódó mezővédő erdősávok megléte, melyek mérsékelni képesek a szélerózió hatását.

A települések erdővel való borítottsága, Iszkáz kivételével, az országos átlaghoz képest alacsony, különösen Kispirit közigazgatási területén. **Az erdősült területek megőrzése, fenntartása és fejlesztése ökológiai szempontból kedvező,** valamint mozaikos megjelenésük a tájképet is változatossá teszi. A települések külterületén, nagy területen találhatóak jó és kiváló minőségű szántóterületek, azonban a gyengébb termőképességű földterületek a mezőgazdasági művelés szempontjából nem jövedelmezőek. Ezért **a rossz minőségű termőterületek fásítása, erdőgazdálkodás folytatása támogatott az érintett területeken.** Kispirit déli területein jelenleg is erdőgazdálkodás folyik, további erdőgazdálkodási terület kijelölések tervezettek a rossz minőségű szántó területeken, azonban a fejlesztési tevékenységet nehezíti a telkek felaprózódása, így elsődlegesen **a tulajdonosi viszonyok rendezése szükséges.**

- **Állattenyésztés támogatása, fejlesztése**

Kiscsősz és Nagypirit település életében **meghatározó szerepet töltenek be a helyi állattartó telepek.** Mind két telephelyen **tervezettek fejlesztések, bővítések,** melyeket az önkormányzatok a jövőben is próbálnak támogatni. A fejlesztésekkel nő a munkaerő igény is, mely segíti a települések gazdasági stabilitását.

Kispiriten korábban az **tejfeldolgozás** húzóágazatnak számított, azonban ez gazdaságilag jelenleg nem jövedelmező. Ugyanakkor a meglévő telephelyek, az állattartáshoz kötődő mezőgazdaság és a helyi munkaerő továbbra is adott, emiatt **célszerű a prioritás meghagyásával a jövőben is fenntartani, támogatni, fejleszteni ezt a területet,** akár pályázati források bevonásával és olyan szomszédos településekkel való összefogással is, ahol sikeresen fennmaradt az ágazat.

- **Nagypirit Kamondi-csatorna természetvédelmi szempontú, komplex vízrendezése**

A Kamondi-csatornát jelentős vízszállítási problémák jellemzik, intenzív esőzéseknél időszakosan problémát okoz, hogy a felgyülemelő vizet nem képes elszállítani a területről. A probléma a Kamondi-csatornától nyugatra eső üde réteket érinti, ahol ez által **nehézked a kaszálás, mely az ex lege védett élőhelyek fenntartásához is szükséges,** emellett **gazdasági kiesést és támogatástól való elesést is jelent a földtulajdonosok számára.** A vízfolyás teljes szakaszán szükséges a természeti környezethez igazodó, ökológiai szempontokat figyelembe vevő meder és partfalrendezések kivitelezése. **A patakmeder komplex rendezésével** javíthatók a lefolyási, vízháztartási viszonyok, emellett a patak közvetlen ökológiai, funkcionális és esztétikai hatása is hangsúlyozható. Ennek eszköze lehet a tájra jellemző vízparti vegetáció helyreállítása, illetve a patakmeder rendezése mérnökbiológiai módszerekkel, a természetvédelmi érdekek, táji szempontok figyelembe vétele mellett.

A mederrendezést követően a vízfolyáshoz kapcsolódó területek megújítása is kiemelt szempontként kezelendő. A patak mentén található üde gyepek területek a **turizmus- és gazdaságfejlesztés célterületei**, melyek esetében az elsődleges feladat a földtulajdonosok számára is művelhető és jövedelmező kaszálók kialakítása.

7. A műszaki infrastruktúra fejlesztése, fenntartható települési környezet kialakítása

• **A közlekedési infrastruktúra fejlesztése**

A négy településen élőknek, a (köz)szolgáltatások és munkahelyük elérése érdekében, gépjármű hiányában, sok esetben kell a több problémát hordozó, **nehézkös buszközlekedést** igénybe venniük. A térség buszközlekedését ritkás, a munkaidőhöz és az oktatási-nevelési intézmények nyitva tartásához sokszor nem illeszkedő menetrendek, hosszú menetidők és átszállások sokasága jellemzi. Ezért elsődleges célként kell rögzíteni a **tömegközlekedés feltételeinek a javítását**. Ehhez az önkormányzatoknak elsősorban közvetett eszközök állnak a rendelkezésére. A helyzet javításához szükség van a négy település (és akár a községek tágabb környezetében fekvő települések) lakóinak körében **egy átfogó igényfelmérésre** annak feltárására, hogy milyen módon és mértékben igénylik a menetrend(ek) módosítását. Amennyiben nagyobb számban jelzik a lakók a menetrend változtatás szükségességét, úgy az önkormányzatoknak lehetőség kínálkozik a buszközlekedés működtetéséért felelő Volánbusz Zrt. számára jelezni a **menetrend változtatási, sűrítési** igényt. Közvetlenebb eszközként adódik ha, szintén az igényfelmérés alapján, a **térségi települések önkormányzatai közös fenntartásban különjáratokat működtetnének**, amelyek a térség településeit felfűzve nyújtanának összeköttetést a nevelési és oktatási intézményeknek helyet adó településekkel, munkát adó városokkal. A különjáratok megszervezéséhez és hosszú távú működtetéséhez az anyagi források mellett mindenképpen önkormányzatok közötti, térségi összefogásra és nagyfokú együttműködő képességre van szükség. A közös projekt elindítására, a gépjárműbeszerzés megvalósítására elsősorban pályázati források állnak rendelkezésre. A községekben jelentős problémát jelent, hogy **számos települési út nem önkormányzati tulajdonban van**. A saját használatú, jellemzően mezőgazdasági és erdészeti **utakat sok esetben lezárják a tulajdonosok, ellehetetlenítve ezzel sok másik gazda számára, hogy megközelítse a saját földjét**. Ráadásul ezen utak majdnem mindegyike felújításra, fejlesztésre szorul, de **mivel nem az önkormányzat tulajdonában állnak, a település nem tud pályázni az utak felújítására** (stabilizálás, portalanítás). Ezért mindenképpen célként rögzítendő a jövőre nézve **ezen utak önkormányzati tulajdonba való kerülése, visszakerülése**.

A községek esetében a belterületi úthálózathoz nagyjából kiépített járdák tartoznak, ugyanakkor fontos a **járdaépítések, felújítások folytatása** a településeken.

Mivel a településeken felmerülő személygépjármű parkolási igény jellemzően telken belül, illetve a telkek előtti közterületi szakaszokon biztosítható, ezért **parkolók kialakítására nincsen szükség**.

Tekintve, hogy a községekben és a környezetükben egyáltalán nincsenek önálló kerékpárforgalmi létesítmények, alapvető célkitűzés a **kerékpáros infrastruktúra fejlesztése, a kerékpáros közlekedés alapjainak a megteremtése**. Ennek jelentős lendületet adhat, hogy a közelmúltban, kiegészítő útvonal formájában a négy település is bekapcsolásra került a **„Somló – Marcalmente – Bakonyalja kétkeréken” (SMB**

kétkeréken) elnevezésű **turisztikai kerékpáros hálózat fejlesztési projektbe**. Bár a településeket érintő útvonal nem került kitáblázásra, csak online felületen került rögzítésre a hálózatba történő bekapcsolásuk, mégis ezzel **a négy település, a térséggel együtt felkerült az ország kerékpáros térképére**, amely ráadásul a településekről való információnyújtással, a térség értékeinek megismerése által turisztikai szempontból is népszerűvé teheti a településeket, a térséget. Mindemellett **a szűkebb térségben jó lehetőségeket kínál egy olyan kitáblázott kerékpáros és gyalogos útvonal kijelölése, amely egyfajta „körtúraként” felfűzi a négy községet, valamint hozzájuk kapcsolva Kamondot, Karakószörcsököt és Kertát is**. A „körtúra” útvonalának kijelölése, kitáblázása a helyiek közlekedési és szabadidős lehetőségeinek bővítése mellett az idelátogatók számára is vonzerőt jelenthet, így a turizmus élénkítésében is szerepet játszhat. További lehetőségként kell megemlíteni **Kispirit és Nagypirit számára a Gerence – Marcal – Rába és Somló Környéke (GEMARA SK) vidékfejlesztési egyesület által táblázással kijelölt gyalogos és kerékpáros turisztikai hálózathoz való csatlakozást** tekintve, hogy a hálózat Iszkázt és Kiscsőszt már érinti.

- **A közmű infrastruktúra fejlesztése**

Mind a négy település esetében elmondható, hogy régóta szeretnék megoldani a szennyvízelvezetést, kezelést, amely azonban, főként az anyagi erőforrások hiánya miatt, eddig nem járt sikerrel. Így **a községekben nincsen sem kiépített közcsatorna hálózat, sem szennyvízkezelő műtárgy**. A közcsatorna hiányában az egyes ingatlanoknál keletkező szennyvizet házi gyűjtőmedencékbe gyűjtik, melyek jellemzően szikkasztóként üzemelnek, így **folyamatosan a községek talajvizét és talaját szennyezik**. Ez azért is nagy probléma, mert a felszín alatti víz szempontjából a községek az érzékeny felszín alatti vízminőség védelmi területen lévő települések közé tartoznak. **A felszín alatti és a felszíni vizek védelme érdekében a szennyvízelvezetés, kezelés megoldása tehát kiemelt feladata a településeknek**. Ennek megvalósítására a négy település elsősorban **a szennyvízkezelés egyedi megoldását tervezi pályázati forrásból**. Kiscsőszön az egyedi megoldást szorgalmazó terv előrehaladott állapotú. A településen **már tesztüzemben van egy, a szennyvíz biológiai átalakítását végző szerkezet**, amely ha eredményesnek bizonyul, akkor főként pályázati forrásból finanszírozva, a tervek szerint minden épülethez letelepítésre kerül majd.

Sok más településhez hasonlóan a négy község esetében is igaz, hogy **a lakásállomány jelentős részében ma is a környezetet erősebben terhelő hagyományos, nem vezetékes energiahordozót hasznosítják**. Ráadásul Kispirit és Nagypirit esetében a földgázellátás nem áll rendelkezésre a helyiek számára, így ezen községekben még inkább jelentős a környezetszennyezőbb energiahordozó használata. Ezért általános célként kell rögzíteni **a hagyományos energiahordozók használatának a visszaszorítását, elsődlegesen a megújuló energiaforrások, a napenergia felé fordulással**, ennek hasznosításának az erősítésével. Erre elsősorban pályázati forrásból **naperőmű park(ok) kialakításával** a külterületen, valamint a **köz- és lakóépületeken napkollektorok és napelemes rendszerek alkalmazásával** van lehetőség. Napelemes rendszerek alkalmazását Nagypiriten tervezik, míg naperőmű park kialakítására irányuló törekvések Iszkázon és Nagypiriten tapasztalhatóak. Egy-egy naperőmű park megjelenése ugyanakkor negatív tájképi hatást eredményezhet, így **annak tájba illesztése fontos szempont**.

A községekben több utca esetében semmilyen csapadékvíz elvezetési vagy szikkasztási mód nem épült ki, így ezekben az utcákban nagyobb záporok után fokozottan fennáll a vízállásos területek kialakulásának a veszélye. Ráadásul a klímaváltozás hatására jelentősen megnövekedett a szélsőséges csapadékesemények, nagy intenzitású esőzések gyakorisága, ezért **a vízelöntés kockázatának csökkentése érdekében az önkormányzatok számára fontos feladat a felszíni vízelvezetést érintő fejlesztések megvalósítása, valamint a meglévő árkok folyamatos karbantartása.**

A fentiekben túl közműfejlesztési feladat rögzíthető a közvilágítással kapcsolatban is. **A községek közvilágítása jelenleg** a kiefeszültségű hálózat tartóoszlopaira szerelt lámpafejekkel történik, amelyek azonban **csupán a közlekedésbiztonsági igényeket elégítik ki.** Ezért fontos közműfejlesztési feladatként rögzíthető **a települések közvilágításának minőségi javítása,** amely a helyiek biztonságérzetének növelése mellett, esztétikus egyedi lámpatestek alkalmazásával akár pozitívan befolyásolhatja az utak és közterek látványát, a települések arculatát is.

3. A CÉLOKHOZ KAPCSOLÓDÓ SZAKTERÜLETI JAVASLATOK

3.1. A célokhoz kapcsolódó szakterületi fejlesztési-rendezési javaslatok

Településszerkezet- területfelhasználás továbbfejlesztése

A négy község jellegzetes településszerkezete mindenképpen megtartandó, a tervezett változtatások, fejlesztések esetében hangsúlyozandók karakteres elemei, mint pl. a népi jegyeket hordozó épületek, a kialakult sajátos tömb és utcaszerkezet, a nyugodt, falusias karakter, az egyedi hangulatot árasztó, de helyenként még igencsak alulhasznosított zöldfelületek.

A települések jelenlegi demográfiai, népmozgalmi folyamatait figyelembe véve nem cél új lakóterületek kijelölése, hanem elsődleges célként lehet meghatározni a még kihasználatlan, üres telkek beépülését.

A közintézmények számára rendelkezésre álló területek elegendőek, a sport és rekreációs funkciók iránti igények a különleges besorolású területeken belül, illetve szabad téren (alulhasznosított zöldfelületeken) biztosíthatóak.

Új vállalkozások letelepedésére, munkahelyteremtés céljára visszafogott mértékben ugyan, de indokolt lehet új gazdasági területek kijelölése. A lakóterülettől elkülönülő kijelölések támogatandók. A meglévő vállalkozások telephely bővítési szándékaik megvalósíthatóságának érdekében, a meglévő kijelölések bővítése bizonyos esetekben indokolt lehet.

Az igényeknek megfelelő mennyiségű terület áll rendelkezésre ahhoz, hogy az önkormányzatok megoldják településüzemeltetési feladataikat (önkormányzati tulajdonú területek). Ezek bővítése, újabb területek kijelölése nem vált szükségessé.

Közlekedésfejlesztési javaslatok

A tömegközlekedést tekintve, a térség nehézkes buszközlekedése miatt, elsődleges célként kell rögzíteni a tömegközlekedés feltételeinek a javítását. Ehhez az önkormányzatoknak elsősorban közvetett eszközök állnak a rendelkezésére. Előzetes igényfelmérést követően, amennyiben nagyobb számban jelzik a lakók a menetrend változtatás szükségességét, úgy az

önkormányzatoknak lehetőség kínálkozik jelezni a menetrend változtatási, sűrítési igényt. Közvetlenebb eszközként adódik ha, szintén az igényfelmérés alapján, a térségi települések önkormányzatai közös fenntartásban különjáratokat működtetnének, amelyek a térség településeit felfűzve nyújtának összeköttetést a környező községekkel, városokkal.

A községekben jelentős problémát jelent, hogy számos települési út nem önkormányzati tulajdonban van. A saját használatú, jellemzően mezőgazdasági és erdészeti utakat sok esetben lezárják a tulajdonosok, ellehetetlenítve ezzel sok másik gazda számára, hogy megközelítse a saját földjét. Ráadásul ezen utak majdnem mindegyike felújításra, fejlesztésre szorul, de mivel nem az önkormányzat tulajdonában állnak, a település nem tud pályázni az utak felújítására (stabilizálás, portalanítás). Ezért mindenképpen célként rögzítendő a jövőre nézve ezen utak önkormányzati tulajdonba való kerülése, visszakerülése.

Mivel a településeken felmerülő személygépjármű parkolási igény jellemzően telken belül, illetve a telkek előtti közterületi szakaszokon biztosítható, ezért parkolók kialakítására nincsen szükség. Tekintve, hogy a községekben és a környezetükben egyáltalán nincsenek önálló kerékpárforgalmi létesítmények, alapvető célkitűzés a kerékpáros infrastruktúra fejlesztése, a kerékpáros közlekedés alapjainak a megteremtése. Ennek jó lendületet adhat a Somló-Marcalmunte-Bakonyalja kétkeréken" (SMB kétkeréken) elnevezésű turisztikai kerékpáros hálózat fejlesztési projekt, valamint a Gerence-Marcál-Rába és Somló Környéke (GEMARA SK) vidékfejlesztési egyesület által táblázással kijelölt gyalogos és kerékpáros turisztikai hálózat. Mindemellett a szűkebb térségben jó lehetőségeket kínál egy olyan kitáblázott kerékpáros és gyalogos útvonal kijelölése, amely egyfajta „körtúraként” felfűzi a négy községet, valamint hozzájuk kapcsolva Kamondot, Karakószörcsököt és Kertát is.

Közműveket érintő fejlesztési javaslatok

Mind a négy település esetében igaz, hogy régóta szeretnék megoldani a szennyvízelvezetést, kezelést, amely azonban, főként az anyagi erőforrások hiánya miatt, eddig nem járt sikerrel. A közcsonna hiányában az egyes ingatlanoknál keletkező szennyvizet házi, szikkasztóként működő gyűjtőmedencékbe gyűjtik, amelyek folyamatosan a községek talajvizét és talaját szennyezik. A felszín alatti és a felszíni vizek védelme érdekében a szennyvízelvezetés, kezelés megoldása tehát kiemelt feladata a településeknek. Ennek megvalósítására a négy település elsősorban a szennyvízkezelés egyedi megoldását tervezi pályázati forrásból. Kiscsőszön az egyedi megoldást szorgalmazó terv előrehaladott állapotú. A településen már tesztüzemben van egy, a szennyvíz biológiai átalakítását végző szerkezet, amely ha eredményesnek bizonyul, akkor főként pályázati forrásból finanszírozva, a tervek szerint minden épülethez letelepítésre kerül majd.

Sok más településhez hasonlóan a négy község esetében is igaz, hogy a lakásállomány jelentős részében ma is a környezetet erősebben terhelő hagyományos, nem vezetékes energiahordozót hasznosítják. Ráadásul Kispirit és Nagypirit esetében a földgázellátás nem áll rendelkezésre a helyiek számára, így ezen községekben még inkább jelentős a környezetszennyezőbb energiahordozó használata. Ezért általános célként kell rögzíteni a hagyományos energiahordozók használatának a visszaszorítását, elsődlegesen a megújuló energiaforrások, a napenergia felé fordulással, ennek hasznosításának az erősítésével (pl. pályázati forrásból naperőmű park(ok) kialakítása a külterületeken, napkollektorok, illetve napelemes rendszerek alkalmazása a köz- és lakóépületeken). A fenti cél elérése érdekében egyebek mellett

kiemelkedően fontos a naperőmű park(ok) számára a megfelelő területbiztosítás a külterületeken.

A községekben több utca esetében semmilyen csapadékvíz elvezetési vagy szikkasztási mód nem épült ki, így ezekben az utcákban nagyobb záporok után fokozottan fennáll a vízállásos területek kialakulásának a veszélye. Ráadásul a klímaváltozás hatására jelentősen megnövekedett a szélsőséges csapadékesemények, nagy intenzitású esőzések gyakorisága, ezért a vízelöntés kockázatának csökkentése érdekében az önkormányzatok számára fontos feladat a felszíni vízelvezetést érintő fejlesztések megvalósítása, valamint a meglévő árkok folyamatos karbantartása.

A fentiekben túl közműfejlesztési feladat rögzíthető a közvilágítással kapcsolatban is. A községek közvilágítása jelenleg a kisfeszültségű hálózat tartóoszlopaira szerelt lámpafejekkel történik, amelyek azonban csupán a közlekedésbiztonsági igényeket elégítik ki. Ezért fontos közműfejlesztési feladatként rögzíthető a települések közvilágításának minőségi javítása, amely a helyiek biztonságérzetének növelése mellett, esztétikus egyedi lámpatestek alkalmazásával akár pozitívan befolyásolhatja az utak és közterek látványát, a települések arculatát is.

Értékvédelemmel összefüggő javaslatok

A községek rendelkeznek Településképi Arculati Kézikönyvvel (TAK) és Településképi Rendelettel (TKR). Ezen dokumentumok biztosítják, hogy a településeken található épített és természeti értékek megfelelő védelemben részesüljenek.

Az országosan védett művi értékek és a helyi védelem alatt álló értékek mellett egyes településszerkezeti elemek (pl. teresedések), útszakaszok (utcaképek), a közterületeken és az épületeken, telkeken megbúvó értékek (pl. szobrok, kutak, homlokzat kialakítások, parasztház és nyári konyha hagyományos elrendezése) is kiemelt figyelmet érdemelnek. Ezek számbavételében és a figyelem ráirányításában fontos szerepe van a településeken működő számos értékőrző közösségnek, szervezetnek, intézménynek (pl. Nagy László Szellemi Öröksége Alapítvány, Élő Forrás Hagyományőrző Egyesület, Kispiriti Faluvédő Egyesület, Nagypirit Községért Közalapítvány, illetve a Nagy László Emlékház, Interaktív Faluház, kovácsműhely-múzeum).

Az értékőrző tulajdonosi szemlélet alakításában kiemelt szerepe van az önkormányzatoknak, akiknek elsődleges feladata a TAK és TKR jelentőségének, fontosságának tudatosítása a lakosságban. További kiemelt feladat a védelem alatt álló épületek karbantartásának a támogatása és figyelemmel kísérése. A TAK és TKR a lakosság bevonásával, folyamatos tájékoztatásával módosulhat, bővíthet, és a népies karakterjegyekben gazdag épületállomány miatt további védelmi javaslatok rögzítése indokolt is a fenti dokumentumokban.

Tájhasználatot, a természeti értékek védelmét, bemutatását érintő javaslatok

A települések tájszerkezetében a hagyományos tájhasználati formák, és evvel összefüggésben a természeti értékek megőrzése mind a természetvédelmi oltalom alatt álló területeken, mind azokon kívül is kiemelt feladat.

A településfejlesztés-rendezés eszközeivel a megváltozott gazdasági körülmények között ennek a hagyományos tájhasználatnak a megőrzése a cél, a fejlődési lehetőségek megteremtésével, a külterületek fokozott védelmével. A mezőgazdasági területek továbbra is megőrzendők, a helyi gazdaság szerkezetében a jó minőségű termőterületek védendők. Iszkáz esetén a település

kedvező erdősültsége fenntartandó, Kiscsősz, Kispirit és Nagypirit esetén a gyengébb minőségű szántóföldi területek rovására fejlesztendők.

A kialakult tájhasználatok, az ökológiai értékes területek fenntartása és fejlesztése nagyban hozzájárul elsődlegesen a biodiverzitás fenntartásához, továbbá az élhető környezethez, a települések vonzerejének növekedéséhez. A most kedvező tájhasználati arányok, a megélhetést is nyújtó mezőgazdasági területek, az értékes természeti oltalom alatt álló területek megőrzése hozzájárul egy természeti környezettel harmóniában élő településkép kialakulásához. Ennek eléréséhez járul hozzá a művelési ágtól független területfelhasználási kategóriák megválasztása, a szabályozás során a differenciált mutatók megalkotása, és az elhelyezhető építmények körének egyes védendő terület egységeken való szigorítása. A védett területek megőrzése elsődleges cél, a természeti érték mellett turisztikai potenciált is hordoznak magukban, mely minden korosztály számára lehetőséget nyújt a természeti környezet megismerésre, szabadidő eltöltésére.

A védett területein domináló nagyrészt extenzív gyepgazdálkodás, illetve vízgazdálkodás továbbra is fenntartandó.

A települések életében meghatározó szerepet játszó mezőgazdaság és állattartás prioritása továbbra is fenntartandó, támogatanadó. A szántóföldi gazdálkodás fontos helyet foglal el a települések életében. A kiterjedt mezőgazdasági területek a biogazdálkodás elterjedésének a lehetőségét is megteremtik. Ma a biogazdálkodás, másként ökológiai gazdálkodás a világon az egyik leggyorsabban fejlődő mezőgazdálkodási módszer.

Vizuális környezetterhelés elsősorban degradált területek formájában jelenik meg a településeken, mint az egykori anyagnyerőhelyek, a felhagyott hulladéklerakók, vagy nem rendeltetésszerű területhasználatok. A rekultiváció megvalósítása nemcsak vizuális, környezeti szempontból kedvező, hanem a területek esetleges újrahasznosíthatósága miatt is. Kiscsősz belterületétől délkeletre található régi szeméttelap területén az önkormányzat a rekultiváció után parkerdő, pihenőerdő kialakítását tervezi, mely követendő példa lehet a többi település számára. szintén rendezésre szorul Nagypirit északnyugati részén a kavicsbányató környezete a természetvédelmi szempontok szem előtt tartásával.

Zöldfelület-fejlesztési javaslatok

A települések hatályos **településrendezési eszközei által** kijelölt zöldterületek aránya **Iszkáz** esetében megfelelőnek mondható, azonban **Kiscsősz, Kispirit és Nagypirit** esetében csupán egy-egy zöldterület meghatározott.

A szabadtéri közösségi terek fejlesztésével összhangban cél, hogy a települések attraktív, változatos zöldfelületekkel rendelkezzenek, a kizárólag mennyiségi növelés helyett a minőségi fejlesztések is előtérbe kerüljenek. Ugyanakkor egyes településeken a további fejlesztések érdekében területfelhasználási szinten is szükséges közcélú zöldfelületek kijelölése.

Kispiriten a templomtól délnyugatra lévő **tó rendezésre** került, szándék szerint környezete zöldterületi fejlesztéssel, **településrendezési eszközökben közparkként történő rögzítésével** a település közcélú zöldfelületeinek palettáját színesítheti.

Kiscsőszön a belterület nyugati oldalán **kisebb tó** került kialakításra, melyhez kapcsolódóan **pihenőhely** kialakítása tervezett, a terület településrendezési eszközökben történő rögzítése a településen a szabadtéri rekreáció lehetőségét gazdagítja.

Nagypirit belterületi kiterjedéséhez képest az egyetlen kijelölt, kiépítetlen zöldterület mellett további zöldterület kijelölése indokolt. Javasolt a művelődési ház környezetének zöldfelületi fejlesztése, mely által a terület faluközpont jellege erősödhet.

Iszkáz közhasználati zöldfelületi ellátottsága megfelelő, azonban több kijelölt zöldterület nem tölti be funkcióját, így azok **minőségi fejlesztése, tematizálása, funkciókkal való feltöltése** javasolt. Iszkázon a „kastély” parkjának egy része megnyitható lehetne a nagyközönség előtt, mely a kastély nyújtotta lehetőségek jobb kihasználhatóságát és a park zöldfelületi rendszerbe illesztésével idegenforgalmi vonzerőt jelenthetne.

A jelenleg funkcióval nem rendelkező, de kijelölt zöldterületek közparki kialakítása, funkcióválasztása során törekedni kell a helyi igényeknek megfelelő hasznosítás kiválasztására, a közparki, zöldfelületi elemek egységes, települési szintű koncepció szerinti kialakítására. Az utcák fásíthatósága is vizsgálendő. A település frekventált részein javasolt egységes utcafásítási program megvalósítása. Iszkázon a zöldfelületi rendszer fejlesztésével javítható a három településrész kohéziója.

A településeken hagyománnyá vált, rendszeresen megrendezett közösségi események elsősorban szabadtéri rendezvények.

A települések részben rendelkeznek, részben kialakításra javasoltak olyan a zöldfelületek az intézmények, művelődési házak, faluház, szálláshelyek környezetében, melyek megfelelő hasznosításával, tervszerű kialakításával a zöldfelületi ellátottság növelhető, és a rendezvények helyszínékként hasznosítható. A tervszerűen kialakított közparkok, közösségi terek, az igényes, egységes koncepció szerint kialakított arculatú berendezési tárgyak, információs táblák, műszaki megoldások, a szabadidős létesítmények nemcsak a lakosság egészséges életmódjának biztosításához fontos, de hozzájárulnak a turisztikai vonzerő növeléséhez is. A településeken a működő intézmények kertjei rendezettek, a temetők, templomkertek megfelelően karbantartottak, azonban a fenti szempontok alapján fejlesztendők.

A szabadtéri sportolási lehetőségek tekintetében sportpálya Nagypiriten és Iszkázon található, ez utóbbi fejlesztése javasolt. Kispirit és Kiscsősz esetén a sportolási célú rekreációs területek kijelölése átgondolandó.

A zöldfelületi fejlesztéseknek köszönhetően értékes helyszínekkel gazdagodhatnak a települések, ahol közösségi programok lebonyolítása, tájiértékek bemutatása, turisztikai célpontok kialakítása valósulhat meg.

3.2. A fejlesztési célok értelmezése az egyes településrészekre

Kistelepülések lévén a fejlesztési célok a négy település egészére vonatkoznak, nem kerültek meghatározásra olyan célok, melyek a településeknek csak bizonyos részét, részeit érintenék.

3.3. A meghatározott területigényes elemek alapján, javaslat a műszaki infrastruktúra fő elemeinek térbeli rendjére

Térségi közlekedési infrastruktúra elemek

Tekintve, hogy a községekben és a környezetükben egyáltalán nincsenek önálló kerékpárforgalmi létesítmények, alapvető célkitűzés a kerékpáros infrastruktúra fejlesztése, a kerékpáros közlekedés alapjainak a megteremtése. A szűkebb térségben jó lehetőségeket kínál egy olyan

kitáblázott kerékpáros és gyalogos útvonal kijelölése, amely egyfajta „körtúraként” felfűzi a négy községet, valamint hozzájuk kapcsolva Kamondot, Karakószörcsököt és Kertát is.

Térségi közmű infrastruktúra elemek

A négy település lakásállományának jelentős részében ma is a környezetet erősebben terhelő hagyományos, nem vezetékes energiahordozót hasznosítják. Ráadásul Kispírit és Nagypírit esetében a földgázellátás nem áll rendelkezésre a helyiek számára, így ezen községekben még inkább jelentős a környezetszennyezőbb energiahordozó használata. Ezért általános célként kell rögzíteni a hagyományos energiahordozók használatának a visszaszorítását, elsődlegesen a megújuló energiaforrások, a napenergia felé fordulással, ennek hasznosításának az erősítésével. A fenti cél elérése érdekében egyebek mellett kiemelkedően fontos a naperőmű park(ok) számára a megfelelő területbiztosítás a külterületeken.

4. BEAVATKOZÁST IGÉNYLŐ, DEGRADÁLT TERÜLETEK ÉS AZOK HASZNOSÍTÁSA

4.1. A barnamezős területek

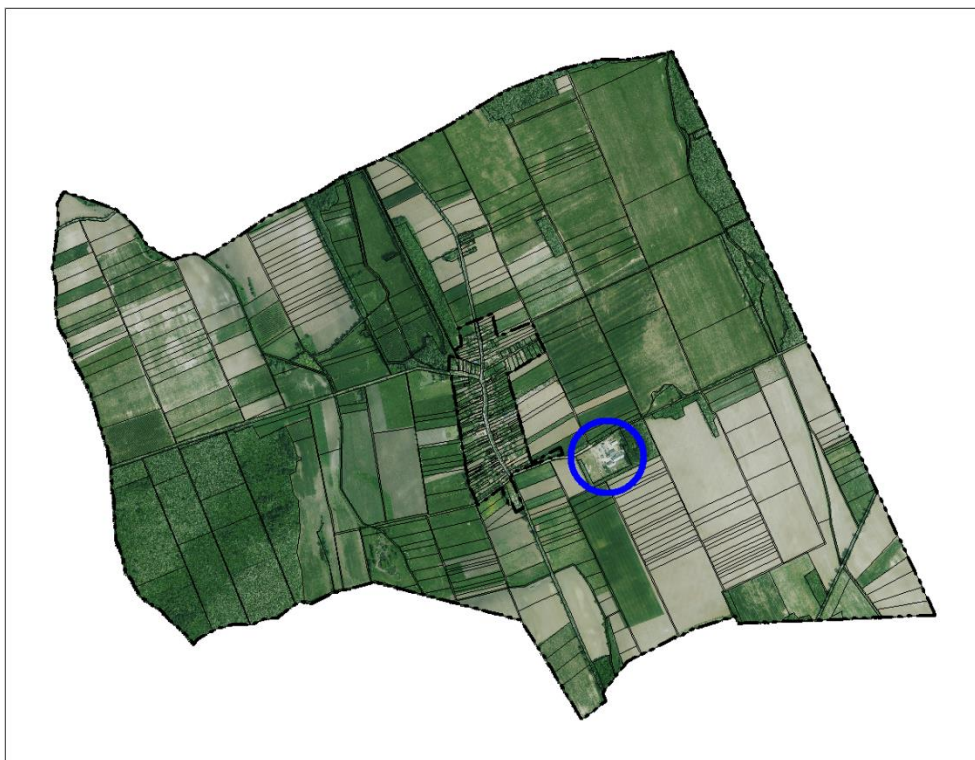
Az 1997. évi LXXVIII. törvény (Étv.) fogalom meghatározása szerint a barnamezős terület „*olyan földrészlet vagy földrészletek összessége - ide nem értve a mező- és erdőgazdasági területeket -, amely elsősorban ipari, kereskedelmi, közlekedési vagy honvédelmi célú felhasználást követően felhagyottá, alulhasznosítottá vagy leromlott állapotúvá vált, jellemzően környezetszennyezéssel terhelt, ugyanakkor környezeti és műszaki beavatkozással értéknövelt, fejleszthető területté alakítható.*”

4.1.1. A barnamezős területek lehatárolása

Kiscsősz tájszerkezetében a külterületet uraló szántók, az erdőterületek, illetve a gyepterületek tájképileg is értékes területei mellett meghatározó a belterületről délkeletre található **egykori Tsz terület** is. Ezen alulhasznosított barnamezős terület jelentős tájhasználati konfliktust jelent a település számára.

A 20. század közepén, a belterület közelében fekvő területen megalakult a községben az első termelészövetkezet „Aranykalász” néven, amely 1962-ben egyesült a csöglei „Új Élet” Termelészövetkezettel. 1973-ban neve „Marcal Völgye” Tsz-re változott. Az egykori Tsz területe ma egy magánkézben lévő mezőgazdasági, szántóföldi növénytermesztéshez kapcsolódó, telephelynek ad otthont. Ugyanakkor a telephely jelenleg használaton kívül van. A rendezetlen területen leromlott állagú épületek állnak. Az érintett telephely a község hatályos településrendezési eszközében ipari gazdasági területként, agráripari területként szerepel.

Barnamezős terület Kiscsőszön

Az egykori Tsz területe a belterületről délkeletre

4.1.2. A barnamezős területek hasznosítása, fejlesztése

A Kiscsőszön található barnamezős terület okozta tájhasználati konfliktus feloldása, a terület újbóli sikeres működése fontos célkitűzés a község számára. Ehhez mindenképpen szükséges ezen degradált terület egykori funkciójának újragondolása, illetve az érintett terület rendezése, fejlesztése által annak új funkcióval való megtöltése, újrahaznosítása. Fontos lépést jelent ehhez a településrendezési eszközök felülvizsgálata.

Figyelembe véve a tájképvédelmi szempontokat, illetve a terület rendezetlenségéből adódó konfliktusforrás feloldásának szükségességét, javasolt a terület általános gazdasági területbe sorolása, megjelölve ezzel a terület kívánt, nem zavaró jellegű tevékenységgel járó, hasznosítási irányát.

A fentieken túl javasolt a Településszerkezeti terven, az említett területet érintően olyan külön jelölést alkalmazni, amely felhívja a figyelmet arra, hogy ezen barnamezős terület beavatkozást igényel a jövőben.

5. A MEGVALÓSÍTÁS ESZKÖZEI ÉS AZOK NYOMONKÖVETÉSE

5.1. A koncepció megvalósítását szolgáló eszköz- és intézményrendszer

Jelen fejezet a koncepció megvalósítását szolgáló leglényegesebb eszközöket és az intézményrendszert érintő elemeket foglalja össze, amelyek a településfejlesztési koncepcióban és a településrendezési tervekben foglalt tevékenységek megvalósítását szolgálják.

Az önkormányzatok településfejlesztési céljainak elérését (a megvalósítást) az alábbi eszközök szolgálják:

1. településmarketing célú tevékenységek (pl.: településmarketing és turizmusfejlesztési stratégia elkészítése, kommunikáció),
2. helyi gazdaságfejlesztési tevékenységek (pl.: helyi adópolitikai koncepció),
3. ingatlanhasznosítási terv,
4. „tervalku” (Településfejlesztési Megállapodás/Szerződés),
5. intézményesített partnerség (pl.: a tervezés és végrehajtás során konzultációs fórumok, vagy kontroll testületek létrehozása, pl.: Helyi Támogató Csoport),
6. településfejlesztési és üzemeltetési „menedzsment” intézményrendszer kialakítása.

A községek hosszú távú, az elfogadott koncepció mentén történő következetes megújításának sikere nagyban függ a koordinációt, a megvalósítást ellátó szervezeti struktúra működésétől. A mindenkori településmenedzsment számára a célok megvalósulásának szükséges feltétele annak a szemléletmódnak az előtérbe kerülése, amely a helyi gazdaságfejlesztést az integrált településmegújítás szerves részének tekinti.

A fenti eszközök alkalmazásával a megvalósítás csak a szervezetek és ágazatok közötti hatékony koordináción keresztül valósítható meg. Ennek végrehajtására több működőképes szervezeti (menedzsment) modell létezik.

Az önkormányzat által vezérelt komplex településmegújítás eltérő típusai más-más szervezeti keretet követelnek meg, többek között a megvalósítandó feladatok és a rendelkezésre álló források típusától, volumenétől, illetve például a folyamat szereplőinek összetételétől függően.

Tekintettel arra, hogy jelen stratégia hosszú időtávra tervez, a szervezeti modell kialakítását több lépcsőben javasolt végrehajtani, ezzel is biztosítva a flexibilitást, a változásokhoz való alkalmazkodóképességet.

A menedzsment felépítése tekintetében a legfontosabb elvárás, hogy az aktuális körülményekhez igazodóan képes legyen arra, hogy alkalmazkodjon a folyamatosan változó körülményekhez (pl.:

gazdasági feltételek, elérhető támogatási források, önkormányzati feladatok, stb.), viszont legyenek olyan elemei, amelyek biztosítják az elfogadott célok hosszú távú érvényesülését.

Az alábbiakban a szervezeti modell három változata kerül bemutatásra, kihangsúlyozva az egyes típusok előnyét és hátrányát, ill. lehetőség van a modellek építkezésére.

Alapszint

A kiindulási (alap) modell szerint a jelenleg működő intézményrendszer semmiben nem változik meg. Nem épül be új szervezet sem a menedzsment, sem a lebonyolítás szintjén, és nem történik átalakítás sem a meglévő szervezeten belül. A folyamatot a községek önkormányzatai és a Tüskevári Közös Önkormányzati Hivatal koordinálja. Az operatív megvalósításban részt vesznek az önkormányzatok vezetői, választott testületei, a Közös Hivatal egyes szervezeti egységei, tisztségviselői, a települések Főépítésze. A helyi gazdaságfejlesztés végrehajtására nincsenek kijelölt szervezeti egységek. A modell erősen támaszkodik külső szakértői bázisra.

A kezdő modell lassabb folyamatot feltételez, amely kifejezetten külső, elsősorban pályázati forrásokra épít, illetve az állam és más tulajdonosok (intézmények) önálló felújítási tevékenységével számol. Ebben a modellben a koordináció lazább.

Középszint - „Intézői” vagy „Falugazda” munkakör - Polgármester

Ebben a szervezeti modellben a meglévő intézményrendszer alapvetően nem változik, új szereplő csak részben jelenik meg a megvalósítás során, viszont az egyes szervezeteken belüli feladatok-átcsoportosításra, profilbővülésre kerülnek. A folyamatot a községek önkormányzatai és a Tüskevári Közös Önkormányzati Hivatal koordinálja. Az irányítást, koordinációt és részben az operatív feladatok megvalósítását egy erre a célra kijelölt hivatali szervezeti egység végzi. A Közös Hivatalon belül a forrásszerzés, és a projekt koordináció feladatai egy irodában koncentrálódnak, amely a gazdálkodásért felelős iroda alá, vagy közvetlenül a Polgármesterekhez/Jegyzőhöz rendelt szervezeti egységként kerül kialakításra. A modellben az önkormányzatok kezdeményező szerepet töltenek be, proaktívak, a helyi és a térségi szereplők együttműködésére építenek. A modellben erős a helyi koordináció.

Az „intéző” vagy „falugazda” terepmunkát végez, segíti, tehermentesíti a településvezetők tevékenységét, egyfajta projektmenedzseri funkciót tölt be. Finanszírozása önkormányzati vagy pályázati forrásból történik. Ha eredményesen működik, akár később sikerdíjas „vállalkozás” is lehet. A küldetése, hogy feltárja a hasznosítható ötleteket, szervezze a megvalósítást és igazgassa, „gondozza” a szereplőket a mindennapokban. Az „intézői” vagy „falugazda” koordinálja a szomszédsági együttműködéseket, folyamatosan keresi a hazai és nemzetközi (uniós) fejlesztési forrásokat, kezeli a térinformatikai rendszert. Az intéző bérét, működési költségeit az önkormányzatoknak, illetve ha ez meghaladja a kereteket, akkor pályázati források segítségével kellene finanszírozni. Státusza lehet szerződéses, sikerdíj alapú is.

Az „intéző” vagy „falugazda” fő feladatai, tevékenységi köre:

- pályázati források naprakész figyelése, pályázati dokumentáció elkészítése/elkészíttetése,
- kapcsolattartás szakmai és üzleti körökkel, vállalkozókkal, a potenciális befektetők, fejlesztők megkeresése,

- a vállalkozásalapítás körülményeinek feltárása, már aktív és potenciális helyi szereplők felkeresése, a vállalkozás alapítás körülményeinek tisztázása,
- szakképzettség, speciális tudások (kreativitás, innovációs készség, stb.) felmérése, javaslatétel közösségek, alkotócsoporthok szervezésére,
- koordináció a közösségek, érdekeltek között,
- rendezvények szervezése, koordináció,
- üres, be nem épített, illetőleg értékesítendő ingatlanok nyilvántartása, hasznosíthatóságuk felmérése, a hasznosítás bonyolítása, egyes ingatlanok esetleges felújítása és piacképessé tétele költségeinek és piaci árának becslése,
- önkormányzati ingatlanvásárlás, értékesítés bonyolítása, az ingatlanok ár/érték arányváltozásainak, a piaci trendek figyelemmel kísérése.

Felsőfok – Falufejlesztő Társaság modell - Jegyző

A projektmenedzsment szervezetfejlesztésének magasabb szintje az integrált település- és gazdaságfejlesztési célú modell, amely az előzőek pozitív tapasztalatai után jön létre. Ebben a modellben az együttműködés kiteljesedik, a megvalósítás sokszereplőssé válik. A Falufejlesztő Társaság az előző – intézői/falugazdai – modell feladatait látja el professzionális szinten.

Ez a modell a közsféra „progresszív” településfejlesztő politikáját feltételezi, ami különösen az elején többletköltséggel jár az önkormányzatok szempontjából, azonban minden szervezeti átalakítás legfőbb célja, hogy (többlet)jövedelem-termelő gazdasági tevékenységek és szolgáltatások induljanak el, multiplikátor hatás kiváltásának céljával. Így a tervezett kiadások, ha nem is feltétlenül a projektek szintjén, de települési szinten közép- és hosszú távon megtérülnek, közösségi szinten értéknövelő hatást fejtenek ki.

5.2. Javaslat a koncepció és a változások nyomon követésére, a felülvizsgálat rendjére

Az alábbiakban ismertetésre kerülnek a koncepció megvalósítását szolgáló legfontosabb tényezők, amelyek a településfejlesztési koncepcióban és a településrendezési tervekben foglalt célok teljesülésének nyomon követésében nyújtanak segítséget.

A településfejlesztési koncepció monitoring feladataira a javaslat szerint kétfévente kerül sor. Az áttekintés során megállapításra kerülnek a fejlesztés „kimeneti (output)” és „eredmény” jellegű indikátorainak értékei, ezek alapján értékelésre kerül a célok irányába történő előrelépés mértéke.

Ahhoz, hogy a településfejlesztési koncepció megvalósulása figyelemmel kísérhető legyen, a célrendszerhez számszerűsített mutatók hozzárendelése szükséges. A fejlesztés eredményességét mérő output-, eredmény- és hatásindikátorok meghatározását célszerű a folyamatban lévő pályázatokban vállalt kötelezettségekkel összhangban, szükség szerint aktualizálva, külön képviselő-testületi jóváhagyással a településfejlesztési koncepció mellékleteként kezelni. A számszerűsített mutatók értékének mérése az előző fejezetben részletezett, erre kijelölt operatív szervezeti egység feladata.

Az áttekintés során az alábbi lényeges forrásokból származó további információ felhasználása is ajánlott:

- önkormányzatok és szervei adatbázisok, adatszolgáltatása;
- Központi Statisztikai Hivatal adatai;

KASIB MÉRNÖKI MANAGER IRODA KFT.

65

SZÉKHELY: 1191 Budapest, Ady Endre út 32-40.
Tel.: 297-1730, Fax: 290-9191,
E-mail: kasib@kasib.hu, titkarsag@kasib.hu

- partnerségi fórumok véleményei, visszajelzései;
- elkészült ágazati stratégiák vagy nagyobb léptékű területi tervek hatása;
- szabályozási és gazdálkodási környezet változása.

Szükség esetén az önkormányzatok – képviselő-testületek – korrigálhatják a stratégiát az elért eredmények és a külső környezet esetleges változásainak megfelelően.

Kétévente a monitoring rendszer teljes körű áttekintése javasolt, és a szükséges korrekciók végrehajtására szolgál. A módosításokat, beleértve a korrekciót kiváltó okokat, megfontolásokat rögzíteni kell és nyilvánossá kell tenni. Javasolt a módosításokat partnerségi fórumok keretében megtárgyalni, majd ezt követően az Önkormányzat döntési rendszerében (Bizottság, ill. képviselő-testület) történő elfogadása.

Indikátorok

A koncepció és a változások nyomon követésére, ebből adódóan a felülvizsgálat rendjére vonatkozóan ajánlatos olyan mutatók folyamatos képzése, amelyek révén a szükséges korrekciók biztonsággal elvégezhetők.

Javaslat a településfejlesztés közvetlen eredményeit és az outputjait mérő legfontosabb indikátorokra:

- a települések lakónépességének száma
- vándorlási egyenleg
- ingázás, helyi foglalkoztatás
- 0-14 év közötti korosztály aránya
- a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkező népesség aránya
- működő vállalkozások száma
- nyilvántartott álláskereső száma
- vendéglátóhelyek száma
- kereskedelmi és magán szálláshelyek férőhelyeinek száma
- stb.

